

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

курсу

**«Підприємництво і фінансова грамотність. Профільна середня освіта.
Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти**

(автор Грущинська Н.М.)

**«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 18.03.2026 № 483)**

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Модельна навчальна програма курсу «Підприємництво і фінансова грамотність. Профільна середня освіта. Основний / Поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти (далі – Програма) розроблена відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (далі — ДС), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 та Типової освітньої програми для 10-12 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 26 травня 2025 року № 756. Програма містить два рівні реалізації – основний і профільний (поглиблений). Програма спрямована на реалізацію компетентнісного потенціалу, вимог до обов’язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом для соціальної і здоров’язбережувальної освітньої галузі.

Реалізація програми передбачає формування в учнів підприємницьких і фінансових компетентностей, що забезпечують готовність до економічної самостійності, відповідального ставлення до праці, планування власного розвитку та участі у соціально-економічному житті громади.

Метою курсу є формування в учнів підприємницьких, фінансових, цифрових і комунікаційних компетентностей, необхідних для відповідальної участі в економічному житті суспільства та професійного самовизначення.

Мета основного рівня: сформувати базові підприємницькі та фінансові уміння, що забезпечують практичну господарську самостійність, відповідальність за власні ресурси, уміння планувати, аналізувати прості фінансові рішення й реалізовувати нескладні підприємницькі ініціативи.

Мета профільного рівня: забезпечити поглиблене формування підприємницьких і фінансово-аналітичних компетентностей, уміння працювати з бізнес-інструментами, створювати фінансові моделі, управляти проєктами, командою та ризиками.

Основна увага приділяється розвитку вмінь: бачити можливості для створення цінності (бізнесу, соціального чи екологічного проєкту); планувати та реалізовувати власні ідеї; управляти особистими та командними фінансами; розуміти фінансові ризики й ухвалювати відповідальні рішення.

Завдання курсу:

1. Сформувати розуміння ролі підприємництва у сталому розвитку суспільства - відповідно до компоненту *«Підприємливість та ініціативність»* стандарту, учні повинні усвідомити економічне, соціальне та інноваційне значення підприємницької діяльності на національному та глобальному рівнях.
Основний рівень: ознайомлення з економічними й соціальними функціями бізнесу.

Профільний рівень: аналіз впливу підприємництва на інноваційний, соціальний та глобальний розвиток.

2. Забезпечити формування умінь бізнес-планування, бюджетування та оцінювання фінансових рішень на профільному рівні - згідно з компонентом *«Фінансова грамотність»*, здобувачі освіти мають уміти складати бюджет,

оцінювати інвестиційні варіанти, здійснювати розрахунки доходів/витрат, аналізувати фінансові ризики та моделі прийняття рішень.

Основний рівень: складання простого бюджету, базових розрахунків доходів/витрат.

Профільний рівень: робота з фінансовими моделями, аналіз інвестиційних рішень, прогнозування.

3.Розвинути здатність застосовувати принципи фінансової безпеки, відповідального споживання та управління ризиками - відповідно до *фінансової компетентності* стандарту: учень має уміти розпізнавати фінансові загрози, ухвалювати безпечні фінансові рішення, критично оцінювати інформацію.

Основний рівень: розпізнавання типових фінансових ризиків та небезпек.

Профільний рівень: застосування методів оцінки ризиків, побудова сценаріїв, вибір оптимальної стратегії.

4.Сформувати компетентності з організації підприємницької діяльності: генерація ідей, аналіз ринку, командна взаємодія, лідерство та креативність - компонент *«Підприємливість»* вимагає розвитку навичок ініціативності, інноваційного мислення, управління проєктами, роботи в команді, розподілу ролей і відповідальності.

Основний рівень: генерація ідей, базовий аналіз ринку, командна взаємодія.

Профільний рівень: розроблення бізнес-моделі, стратегічне планування, лідерство, управління персоналом.

5.Навчити використовувати цифрові інструменти для планування, ведення та презентації підприємницьких проєктів - згідно з *цифровою компетентністю* стандарту: учні повинні вміти застосовувати цифрові середовища (Google Workspace, Canva, Excel, платформи аналітики) для розрахунків, візуалізації даних, моделювання та створення підприємницького продукту.

Основний рівень: базове застосування Google Workspace, Excel, Canva.

Профільний рівень: використання аналітичних платформ, цифрових інструментів бізнес-комунікації, фінансових калькуляторів.

Завдання курсу реалізуються диференційовано: на основному рівні — через опанування базових понять та виконання міні-проєктів; на профільному рівні — через поглиблене опрацювання бізнес-інструментів, роботу з реальними кейсами, створення підприємницького проєкту з фінансовою моделлю.

Компетентнісний потенціал курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» визначається його здатністю формувати в учнів ключові та предметні компетентності, передбачені Державним стандартом профільної середньої освіти (постанова КМУ № 851 від 25.07.2024). Реалізація курсу спрямована на розвиток підприємницької ініціативи, фінансової культури, творчості, критичного мислення, здатності до співпраці, відповідального прийняття рішень і ефективного управління особистими та командними ресурсами.

Компетентнісний потенціал основного рівня передбачає формування базових підприємницьких, фінансових, цифрових і комунікаційних умінь, що забезпечують практичну життєву спроможність учня.

Компетентнісний потенціал профільного рівня окреслюється поглибленим розвитком бізнес-аналітики, стратегічного мислення, творчості, лідерства, фінансового моделювання та здатності управляти складними проєктами.

Ключові компетентності, які розвиває курс:

Підприємницька компетентність - здатність ініціювати, планувати й реалізовувати проєкти, розуміння принципів ведення бізнесу, управління ризиками, соціальної відповідальності; готовність до самозайнятості, інноваційної діяльності та лідерства.

Фінансова грамотність (як складова математичної компетентності) - уміння планувати доходи та витрати, управляти особистими та сімейними фінансами, оцінювати фінансові ризики, здійснювати заощадження та інвестиції.

Інформаційно-цифрова компетентність - використання цифрових інструментів (Google Workspace, Canva, Trello) для роботи над бізнес-проєктами, уміння працювати з електронними таблицями, фінансовими калькуляторами, цифровими платформами для освіти.

Комунікативна компетентність - уміння презентувати ідеї, вести ділові переговори, брати участь у командній роботі, дебатах, пітчинг-сесіях, налагоджувати партнерську взаємодію.

Соціальна та громадянська компетентність - усвідомлення ролі підприємництва в розвитку громади та економіки, розуміння етичних, правових і соціально відповідальних аспектів підприємницької діяльності.

Ініціативність і навчання впродовж життя - здатність до самостійного здобуття нових знань, гнучкість мислення, саморефлексія, критична оцінка власних дій, мотивація до професійного самовизначення.

Очікуваний результат компетентнісного розвитку випускника:

Після завершення курсу учні:

- розуміють економічну суть підприємництва, його організаційно-правові основи, характеризувати суб'єкти підприємницької діяльності та форми власності, аналізувати установчі документи та порядок реєстрації підприємств;
- застосовують базові бізнес-аналітичні інструменти для оцінки підприємницьких ідей, можуть створити власну бізнес-ідею та представити її у вигляді бізнес-плану;
- визначають концепцію стартапу та його етапи розвитку, оцінювати інноваційні бізнес-ідеї та моделі; планувати створення стартапу з урахуванням ресурсів та ринку;
- складають базовий фінансовий план підприємства, аналізувати доходи, витрати та прибутковість бізнесу, застосовувати інструменти бюджетування та прогнозування, приймати економічно обґрунтовані рішення на основі фінансових даних;
- користуються сучасними цифровими інструментами для організації та просування підприємницької діяльності;
- дотримуються принципів етичного, відповідального та сталого бізнесу;

- здатні працювати в команді, ухвалювати рішення та брати відповідальність за результат пояснювати поняття соціальної відповідальності підприємства;

- оцінюють вплив бізнесу на суспільство та довкілля;
- розробляти рекомендації для сталого розвитку підприємств;
- формувати етичні та соціально-відповідальні рішення в бізнесі;
- розробляти рекомендації для сталого розвитку підприємств; формувати етичні та соціально-відповідальні рішення в бізнесі.

На основному рівні компетентнісний потенціал курсу реалізується через формування базових підприємницьких, фінансових та комунікаційних умінь, необхідних для повсякденного життя. На поглибленому рівні компетентнісний потенціал розкривається через поглиблене опанування фінансового аналізу, бізнес-моделювання, стратегічного планування, лідерства та командного управління в рамках комплексних проєктів.

Інтеграція з освітніми галузями

Курс «Підприємництво і фінансова грамотність» реалізує інтеграційний підхід до навчання, поєднуючи зміст, методи та компетентності різних освітніх галузей.

Інтеграція здійснюється у таких напрямках:

- Громадянська та історична галузь: під час вивчення тем «Соціально відповідальний бізнес», «Організаційно-правові основи підприємництва» учні аналізують роль підприємництва у розвитку громади, дотримання правових норм, принципів етики й сталого розвитку.

- Математична галузь: у темах «Бізнес - аналітика», «Фінансування бізнесу», «Інвестування та капіталовкладення», «Податкове планування» застосовуються навички розрахунків, відсотків, аналізу графіків і статистичних даних.

- Інформаційна галузь: у темах «Цифрові інструменти для бізнесу», «Онлайн-комунікації» використовується робота з цифровими сервісами, презентаціями, електронними таблицями, онлайн-платформами для бізнесу.

- Соціальна і здоров'язбережувальна галузь: у темах «Фінансова безпека», «Психологія успішного підприємця» розглядаються питання емоційного добробуту, управління стресом, етичних аспектів бізнесу.

- Технологічна галузь: під час реалізації навчальних проєктів («Створи власний продукт», «Міні-бізнес-план») учні розробляють практичні рішення, використовуючи принципи дизайну, інновацій та технологічного процесу.

Такий підхід забезпечує формування цілісного бачення підприємницької діяльності, поєднуючи знання з різних освітніх галузей. Інтеграція сприяє розвитку компетентнісного потенціалу учнів - уміння застосовувати фінансові, управлінські, цифрові, комунікативні та аналітичні компетентності у практичних життєвих і підприємницьких ситуаціях.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Особливості методики та технології реалізації курсу.

Реалізація курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» на *основному рівні* (10–11 класи) спрямована на формування базових підприємницьких і фінансових умінь, необхідних для повсякденного життя, свідомого споживання, розуміння функціонування бізнесу та фінансової системи. На цьому рівні учні ознайомлюються з ключовими поняттями, виконують практичні, але нескладні завдання, працюють із прикладами та моделями, адаптованими до їхнього досвіду.

Методична логіка курсу ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному та практикоорієнтованому підходах. Акцент на формуванні життєвих навичок: фінансової грамотності, уміння планувати бюджет, оцінювати ризики, працювати в команді, приймати відповідальні рішення.

1. Проектно-орієнтоване навчання.

На основному рівні проектна діяльність має ознайомлювальний характер і передбачає виконання міні-проектів або фрагментів бізнес-процесів.

Формуються уміння: генерувати прості ідеї; визначати потребу, яку вирішує продукт; розраховувати базові витрати; представити ідею короткою презентацією.

Приклади: створення простої моделі шкільного міні-проекту (наприклад, виготовлення сувенірів до акції); розрахунок базової собівартості; створення невеликої презентації або рекламного оголошення.

2. Проблемно-діяльнісний підхід

На основному рівні використовуються побутові та навчальні кейси, що не вимагають складного аналізу ринку.

Формуються уміння: оцінювати прості ризики; пропонувати варіанти рішень; розуміти наслідки фінансових і споживчих рішень.

Приклади: «Що зробити, щоб зекономити на проекті?», «Як діяти, якщо команда не може домовитись?», «Як обрати безпечний спосіб оплати чи зберігання коштів?».

3. Інтерактивне та симуляційне навчання

Застосовуються рольові вправи, ігри, симуляції з обмеженою кількістю змінних.

Формуються уміння: працювати в парі чи малій групі; брати участь у простих переговорах; аргументувати власну думку.

Приклади: рольова гра «Покупець – продавець»; симуляція невеликого бюджету (наприклад, планування бюджету класного заходу); коротка гра «Підприємець презентує ідею».

4. Інтегроване навчання

Інтеграція відбувається через практичні дії: прості обчислення, аналіз життєвих ситуацій, роботу з цифровими інструментами.

Формуються уміння: здійснювати прості фінансові розрахунки (відсотки, витрати, дохід); використовувати доступні цифрові інструменти; розуміти етичні, соціальні та правові основи бізнесу.

Приклади: створення простого бюджету в Google Sheets; аналіз прикладу споживчої ситуації («гарантія», «повернення товару»); розробка простого рекламного матеріалу у Canva.

5. Цифрові технології навчання

Учні працюють з цифровими інструментами та тренажерами.

Формуються уміння: користуватися електронними таблицями на базовому рівні; виконувати прості фінансові розрахунки; створювати елементарні візуальні матеріали.

Приклади: ведення особистого або навчального бюджету в Google Sheets використання онлайн-калькуляторів для обчислення відсотків чи витрат; створення афіші чи флаєра.

6. Співпраця з бізнесом

На основному рівні інтеграція з бізнесом має демонстраційно-ознайомчий характер.

Форми: зустріч з місцевим підприємцем; перегляд і обговорення відео про бізнес; ознайомчі екскурсії до локальних підприємств або банку.

Результат - розуміння принципів роботи бізнесу, формування мотивації та інтересу.

Практична спрямованість курсу основного рівня передбачає, що кожна тема супроводжується: короткими практичними вправами; простими кейсами; тренажерами базового рівня; нескладними завданнями на застосування знань у реальних ситуаціях.

Форми діяльності: розв'язання життєвих фінансових задач; робота з прикладами; створення міні-проектів; участь у групових обговореннях; моделювання повсякденних ситуацій (покупки, бюджет, вибір послуги).

Практичні завдання спрямовані на формування базових умінь і не потребують складної аналітики або стратегічного планування.

На основному рівні курс має ознайомчо-практичний характер. Його завдання сформулювати базову фінансову грамотність, розуміння підприємництва, уміння застосовувати прості фінансові та управлінські інструменти у життєвих ситуаціях. Діяльність учнів передбачає роботу з прикладами, моделювання повсякденних ситуацій, виконання міні-проектів та використання цифрових інструментів у простих практичних завданнях.

Реалізація курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» у 10–11 класах на *профільному рівні* передбачає не лише ознайомлення зі змістом, а й застосування підприємницьких умінь у практичних ситуаціях, моделювання реальних бізнес-процесів, ухвалення рішень у змодельованому ринковому середовищі. Методична логіка курсу ґрунтується на компетентнісному та діяльнісному підходах, де кожна форма навчання забезпечує розвиток конкретних підприємницьких компетентностей (ініціативність, фінансова грамотність, управління проектами, командна взаємодія, робота з ризиками).

1. Проектно-орієнтоване навчання

Методична логіка профільного рівня передбачає, що проєкт дає можливість учням проходити повний цикл створення підприємницького продукту від ідеї до

презентації. На профільному рівні учень не просто «знає», а вміє аналізувати ринок, проводити фінансові розрахунки, створювати прототип і презентувати рішення.

Формуються наступні підприємницькі уміння: генерація бізнес-ідеї; фінансове планування; моделювання ціннісної пропозиції; презентаційні навички; командне управління.

Приклади практичних ситуацій: учні розробляють бізнес-план стартапу для шкільного ярмарку; проводять фінансові розрахунки, оцінюють собівартість та рентабельність; презентують продукт «інвесторам» (журі з учителів чи підприємців).

2. Проблемно-діяльнісний підхід

Методична логіка профільного рівня передбачає роботу з реальними бізнес-проблемами, які не мають однозначного рішення. Це моделює ситуації підприємницького ризику та невизначеності.

Формуються наступні підприємницькі уміння: аналізувати ситуацію з позиції підприємця; оцінювати ризики та шукати альтернативні рішення; приймати обґрунтовані фінансові та управлінські рішення.

Приклади практичних ситуацій: учні вирішують кейс «Компанія втратила клієнтів - як діяти?»; аналіз «ризикових» сценаріїв: зниження попиту, несплата постачальника, зміна законодавства; моделювання страхових випадків і вибір оптимального страхового продукту.

3. Інтерактивне та симуляційне навчання

Методична логіка: симуляції та рольові ігри дозволяють учням прожити роль підприємця: вести переговори, приймати інвестиційні рішення, відповідати за продукт і бюджет.

Формуються наступні підприємницькі уміння: вести перемовини; презентувати підприємницьку ідею; аргументувати фінансові рішення; розподіляти ролі в команді.

Приклади практичних ситуацій: рольова гра «Підприємець – інвестор»; імітація засідання з метою пошуку фінансування; симуляція «Створи міні-компанію»: учні виконують ролі керівника, підлеглих.

4. Інтегроване навчання (міжпредметність)

Методична логіка полягає в тому, що підприємництво неможливе без інтеграції математичних, цифрових, громадянських, інформаційних і комунікаційних компетентностей. Профільний рівень вимагає застосування цих знань у комплексі.

Формуються наступні підприємницькі уміння: обчислювати фінансові показники (відсотки, податки, витрати); працювати з цифровими інструментами; оцінювати соціальні та правові аспекти підприємництва.

Приклади практичних ситуацій: створення рекламної кампанії в Canva або Figma; аналіз прав підприємця в реальних ситуаціях («споживач подав скаргу», «контролюючий орган проводить перевірку»).

5. Цифрові технології навчання

Методична логіка. Профільний рівень вимагає вміння працювати з цифровими інструментами бізнесу та фінансів - таблицями, сервісами аналітики, онлайн-платформами створення продуктів.

Формуються наступні підприємницькі уміння: використовувати цифрові інструменти для планування; створювати фінансові таблиці, дашборди; візуалізувати бізнес-моделі та презентації.

Приклади практичних ситуацій: створення і ведення цифрового щоденника підприємця Google Sheets.

6. Співпраця з бізнесом, професійними спільнотами.

Реалізація курсу передбачає системну взаємодію з представниками бізнесу та фаховими організаціями на рівні школи. Форми співпраці: менторські сесії за участі підприємців, банківських працівників, маркетологів, IT-фахівців; майстер-класи та практикуми, проведені бізнес-партнерами; візити до місцевих підприємств, банків, стартап-хабів; економічні та підприємницькі хаби у школі, де учні можуть працювати над проєктами, отримувати консультації менторів, тестувати власні бізнес-ідеї. Такі процеси співпраці забезпечують формування реальних підприємницьких умінь, професійної орієнтації та розвиток soft skills.

Практична спрямованість курсу передбачає, що кожна тема супроводжується практичними завданнями, які забезпечують застосування підприємницьких умінь у реальних або змодельованих ситуаціях. Для посилення діяльнісного компоненту до змісту курсу включаються: цифрові тренажери, бізнес-симуляції, рівневі (базові й поглиблені) та варіативні завдання. Практичні завдання передбачають рішення кейсів, моделювання бізнес-процесів, застосування фінансових інструментів, роботу з реальними даними або симуляціями.

Цифрові тренажери та бізнес-симуляції, рекомендовані для використання у курсі «Підприємництво та фінансова грамотність», 10–11 класи

Тема / Розділ курсу	Цифровий тренажер / симуляція	Компетентності, які формуються
10 клас. Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика	Онлайн-платформа НБУ «Гаразд» https://harazd.bank.gov.ua/	Прийняття фінансових рішень, управління бюджетом, оцінка ризиків
	Тренажер бюджетування (NGPF Budgeting Simulator) https://dev6.ngpf.org/arcade/?utm_source	Створення бюджету, аналіз доходів і витрат
	Симулятор бюджету https://cost.ua/allsimulators/?utm_source	Розуміння податкової системи, впливу державних рішень

10 клас. Розділ 2. Стартапи та інноваційне підприємництво	Google Sheets – шаблон «Фінансовий трекер» для відстеження доходів, витрат https://gdoc.io/budget-templates/budget-tracker-free-google-sheets-template/?utm_source	Облік фінансів, аналітика, робота з таблицями
	StartUp Simulator - https://virtonomics.com/en/startup-simulator/?utm	Повний цикл стартапу, бізнес-моделі
	Canva Business Tools (BMC, Pitch Deck) створення бізнес-моделей та презентацій https://www.canva.com/graphs/business-model-canvas/?utm	Створення бізнес-моделі, презентаційні навички
	Гра бізнес – стратегія (Business Strategy Game) https://www.bsg-online.com/help/users/WhatIs.html?utm	Командна робота, прийняття рішень у бізнесі
11 клас. Розділ 3. Фінансове планування	Міжнародні фінансові симулятори - Фінансова грамотність нового покоління (Бюджетування, Інвестування, Страхування, Оподаткування) «NGPF Simulators» https://www.ngpf.org/arcade/?utm_source https://www.ngpf.org/curriculum/budgeting/?utm_source https://www.ngpf.org/curriculum/investing/?utm_source	Інвестиції, ризики, акції, дохідність. Розрахунок кредитів, відсоткові ставки, перепаати
	Ощадбанк «Мій бюджет» https://www.osadbank.ua/news/osadbank-zaprovadiv-servis-kontroly-osobistih-vitrat-ta-dohodiv-u-mobilnomu-dodatku-osad-247?utm	Формування особистого та сімейного бюджету
	Google Sheets для фінансового планування (бюджет, cashflow, SWOT-аналітика). https://docs.google.com/spreadsheets/u/0/?ftv https://docs.google.com/spreadsheets/u/0/?ftv	Управління рухом коштів, прогнозування
11 клас. Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток	EcoFootprint Calculator (калькулятор екологічного сліду) ресурс для теми сталого розвитку https://www.footprintcalculator.org/?utm	Усвідомлення впливу споживання на довкілля
	Virtonomics Startup Simulator https://virtonomics.com/en/startup-simulator/?utm_source	Планування соціального проєкту, аналіз впливу

Особливості реалізації різних видів діяльності учнів:

Дослідницька діяльність - збір інформації про ринок, аналіз споживачів, дослідження бізнес-моделей.

Творча діяльність - створення власного бренду, логотипу, рекламної кампанії.

Комунікативна діяльність - участь у презентаціях, пітчингах, командних обговореннях.

Практична діяльність - складання особистого бюджету, фінансових звітів, проведення розрахунків і симуляцій.

Соціальна діяльність - участь у шкільних або громадських ініціативах, ярмарках, благодійних акціях.

Практичні рекомендації для педагогів:

Використовувати принцип «навчання через дію» (Learning by Doing).

Заохочувати учнів створювати міністартапи, що мають соціальну цінність.

Проводити тематичні дні підприємництва або тижні фінансової грамотності.

Залучати місцевих підприємців, банківських фахівців або випускників як менторів. Заохочувати учнів співпрацювати з місцевими підприємцями, банками, стартап-хабами.

Використовувати оцінювання за процесом (не лише за результатом), з урахуванням внеску кожного учня в командну діяльність.

Застосовувати цифрові платформи для спільної роботи над проектами (Google Docs, Canva, Miro).

Проводити міжпредметні інтегровані дні, наприклад: «Математика бізнесу», «Історія грошей», «Цифровий маркетинг».

Очікувані результати основного рівня навчання.

Очікувані результати формуються відповідно до індексів результатів навчання Державного стандарту профільної середньої освіти (додаток до Постанови КМУ № 851), учень (учениця):

усвідомлює важливість власного розвитку та суспільних потреб [12 СЗО 1.1.1-1 П];

виконує обов'язки у навчальній діяльності [12 СЗО 1.1.2-3 П];

демонструє базові навички самопрезентації та комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П];

розуміє основи здорового способу життя та безпечної поведінки [12 СЗО 3.1.1-1 П, 1.1.2-2 П];

ознайомлюється з основами прав та обов'язків громадян [12 СЗО 1.2.1-1 П, 1.2.1-3 П];

розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

ознайомлюється з основами створення цінності, командної роботи та проектів [12 СЗО 4.6.1-1 П, 4.6.2-1 П, 4.7.1-2 П, 4.10.1-1 П];

досліджує культуру споживання для покращення добробуту громади [12 СЗО 4.5.1-1 П];

поширює поведінку, вільну від дискримінації та стереотипів [12 СЗО 4.8.1-1 П].

Розділи курсу (основний рівень)

Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

розуміє сутність підприємництва бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];

досліджує ринок праці на локальному рівні [12 СЗО 4.11.1-2 П].

Розділ 2. Стартапи та інноваційне підприємництво

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

досліджує різні моделі створення команд і командної роботи [12 СЗО 4.7.1-2 П];

демонструє лідерську позицію та відповідальність у прийнятті рішень у кризових ситуаціях [12 СЗО 1.1.1-2 П];

досліджує та оцінює можливості інновацій та стартапів для бізнесу та соціальної діяльності [12 СЗО 4.6.2-1 П].

11 клас - поглиблений рівень, застосування в практичних ситуаціях

Розділ 3. Фінансове планування

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

розуміє фінансові принципи та складові бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

аналізує фінансові документи та застосовує їх для прийняття рішень [12 СЗО 1.2.1-3 П];

досліджує та презентує можливості перетворення ідей в особисту, соціальну чи професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];

демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у кризових ситуаціях [12 СЗО 1.1.1-2 П];

застосовує стратегії поведінки, спрямовані на особистий і суспільний добробут [12 СЗО 1.1.2-1 П].

Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

усвідомлює важливість безпечної та здорової поведінки [12 СЗО 1.1.2-2 П];

поширює повагу до прав людини та відсутність дискримінації [12 СЗО 4.8.1-1 П];

досліджує прості аспекти культури споживання та вплив на громаду [12 СЗО 4.5.1-1 П].

Очікувані результати профільного рівня навчання.

Очікувані результати формулюються відповідно до індексів результатів навчання Державного стандарту профільної середньої освіти (додаток до Постанови КМУ № 851), учень (учениця):

обґрунтовує важливість усвідомленого ставлення і діяльності щодо розвитку власного освітньо-професійного шляху з урахуванням особистих можливостей, ресурсів, потреб і обмежень та суспільно-державних запитів [12 СЗО 1.1.1-1 П]

демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у прийнятті рішень і діяльності щодо виходу з кризових ситуацій [12 СЗО 1.1.1-2 П]

втілює в життєдіяльність оптимальні стратегії відповідальної поведінки для забезпечення особистого та суспільного добробуту на основі суспільно-державних (національних) цінностей [12 СЗО 1.1.2]

визначає та застосовує оптимальні стратегії поведінки, пов'язані із збереженням українських суспільно-державних (національних) цінностей для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2-1 П]

пропагує та поширює науково обґрунтовані знання щодо відповідальної безпечної поведінки для збереження власного життя та здоров'я, а також життя і здоров'я інших осіб та забезпечення добробуту на основі суспільно-державних (національних) цінностей [12 СЗО 1.1.2-2 П]

відповідально виконує обрані чи покладені обов'язки у межах навчальної, проектної, волонтерської діяльності [12 СЗО 1.1.2-3 П]

обґрунтовує значення готовності до захисту незалежності та територіальної цілісності України [12 СЗО 1.1.2-4 П]

обстоює права свої та інших осіб шляхом звернення до відповідних органів правового захисту як України, так і міжнародних організацій, зокрема іноземною мовою [12 СЗО 1.2.1-1 П]

аналізує документи, які гарантують права та обов'язки громадян, пов'язані із забезпеченням добробуту України, та застосовує їх [12 СЗО 1.2.1-3 П]

аналізує ситуацію із захисту інтересів осіб, ураховуючи нормативно-правову базу, зокрема іноземною мовою [12 СЗО 1.2.2-1 П]

активно шукає, порівнює та зіставляє різні джерела інформації, оцінюючи їх надійність і достовірність, визначає власні альтернативні дії щодо здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-1 П]

розуміє роль рішень на рівні органів влади для збереження індивідуального і колективного здоров'я [12 СЗО 3.4.1-1 П]

демонструє вміння самопрезентації і використання тактик ефективної комунікації під час співбесіди та ділової комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П]

досліджує вплив культури споживання з метою вироблення рекомендацій щодо покращення здоров'я, безпеки та добробуту місцевої громади і суспільства [12 СЗО 4.5.1-1 П]

пояснює, що діяльність із створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво тощо) [12 СЗО 4.6.1-1 П]

досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П]

досліджує різні моделі створення команд і командної роботи за різних умов у різних життєвих ситуаціях [12 СЗО 4.7.1-2 П]

поширює і детально роз'яснює користь поведінки, вільної від дискримінації, стереотипів та упереджень з урахуванням норм екологічної етики, етичного поводження з живою природою [12 СЗО 4.8.1-1 П]

розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П]

ініціює, розробляє та реалізує добродієні проекти щодо здоров'я, безпеки та добробуту на місцевому, регіональному і міжнародних рівнях, залучає інших осіб до їх реалізації [12 СЗО 4.10.1-1 П]

аналізує та ухвалює рішення щодо власного освітньо-професійного розвитку з урахуванням імовірних обраних професій і можливостей подальшого навчання та розвитку кар'єри [12 СЗО 4.11.1-1 П]

досліджує ринок праці на локальному рівні [12 СЗО 4.11.1-2 П]

Розподіл за розділами курсу.

10 клас профільного рівня учні закріплюють основні підприємницькі та фінансові уміння у підготовчому обсязі.

Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

розуміє сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

пояснює, що діяльність із створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво тощо) [12 СЗО 4.6.1-1 П];

досліджує та презентує можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];

досліджує ринок праці на локальному рівні [12 СЗО 4.11.1-2 П];

аналізує та ухвалює рішення щодо власного освітньо-професійного розвитку з урахуванням кар'єрних можливостей [12 СЗО 4.11.1-1 П].

Розділ 2. Стартупи та інноваційне підприємництво

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

досліджує різні моделі створення команд і командної роботи [12 СЗО 4.7.1-2 П];

демонструє лідерську позицію та відповідальність у прийнятті рішень у кризових ситуаціях [12 СЗО 1.1.1-2 П];

ініціює, розробляє та реалізує проекти, залучаючи інших [12 СЗО 4.10.1-1 П];

досліджує та оцінює можливості інновацій та стартапів для бізнесу та соціальної діяльності [12 СЗО 4.6.2-1 П].

11 клас - поглиблений рівень, застосування в практичних ситуаціях

Розділ 3. Фінансове планування

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

розуміє фінансові принципи та складові бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

аналізує фінансові документи та застосовує їх для прийняття рішень [12 СЗО 1.2.1-3 П];

застосовує оптимальні стратегії поведінки для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2-1 П];

активно шукає, порівнює та оцінює інформацію щодо здорового способу життя [12 СЗО 3.1.1-1 П];

досліджує та презентує можливості перетворення ідей в особисту, соціальну чи професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];

ініціює, розробляє та реалізує проекти, залучаючи інших [12 СЗО 4.10.1-1 П];

демонструє лідерську позицію та бере відповідальність у кризових ситуаціях [12 СЗО 1.1.1-2 П];

аналізує фінансові документи та застосовує їх у прийнятті рішень [12 СЗО 1.2.1-3 П];

застосовує стратегії поведінки, спрямовані на особистий і суспільний добробут [12 СЗО 1.1.2-1 П].

Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток

Очікувані результати, за якими учень (учениця):

поширює та пояснює користь поведінки, вільної від дискримінації, стереотипів та упереджень [12 СЗО 4.8.1-1 П];

пропагує відповідальну поведінку для збереження життя та здоров'я себе і інших [12 СЗО 1.1.2-2 П];

обґрунтовує важливість усвідомленого ставлення до власного розвитку та суспільних потреб [12 СЗО 1.1.1-1 П];

досліджує вплив культури споживання для покращення добробуту громади [12 СЗО 4.5.1-1 П];

розуміє роль рішень органів влади для збереження індивідуального і колективного здоров'я [12 СЗО 3.4.1-1 П].

Очікувані результати навчання здобувачів освіти формулюються з урахуванням рівнів навчання та передбачають вимірювані компетентності, які можна перевірити через практичні завдання, проекти, кейси та презентації.

Описані результати є рамковими для обох рівнів. Їх реалізація відрізняється глибиною:

на основному рівні виконання завдань базової складності, робота з прикладами, міні-проектами;

на профільному рівні розширене застосування аналітичних інструментів, стратегічне планування, створення підприємницького продукту з фінансовою моделлю.

Структура курсу

Модельна навчальна програма курсу «Підприємництво і фінансова грамотність для 10-11 класів. Профільний рівень» для закладів загальної середньої освіти складається із чотирьох розділів:

Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика

Розділ 2. Стартапи та інноваційне підприємництво.

Розділ 3. Фінансове планування.

Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток.

Розділ 1. «Підприємництво та бізнес-аналітика»

Розділ «Підприємництво та бізнес-аналітика» для *основного рівня* присвячений ознайомленню учнів із основами організації та управління

бізнесом, поєднуючи правові, організаційні та базові управлінські аспекти діяльності підприємства. Основна увага розділу зосереджена на питаннях організації підприємницької діяльності, вибору форм власності, управління простими ресурсами та прийняття базових рішень на основі доступної інформації. Мета розділу – навчити учнів розуміти базові принципи організації бізнес-процесів, дотримуватися правових та фінансових основ діяльності підприємства та ефективно взаємодіяти у команді.

Розділ охоплює теми організаційно-правових основ підприємництва, включаючи правовий статус суб'єктів господарської діяльності, порядок реєстрації та базові принципи діяльності підприємств. Вивчаються організаційні форми підприємництва та суб'єкти господарської діяльності, а також прості аспекти управління власністю і організаційними формами бізнесу, такими як товариства та кооперативи.

Менеджмент у підприємстві розглядається як процес планування, організації та контролю ресурсів для досягнення базових цілей. Розділ знайомить учнів із принципами роботи команди, мотивації працівників і базовими управлінськими завданнями, необхідними для успішного функціонування підприємства.

Також розділ знайомить із основами бізнес-аналітики, включаючи збір і обробку даних про фінанси, продажі та ринок, щоб робити обґрунтовані прості рішення. Учні ознайомлюються із базовими методами оцінки сильних і слабких сторін підприємства та можливостей його розвитку.

Розділ забезпечує учням комплексне базове розуміння підприємницької діяльності та менеджменту, поєднуючи правові, організаційні та управлінські аспекти з базовими аналітичними методами. Він дає можливість ефективно організовувати діяльність підприємства на початковому рівні, взаємодіяти у команді та приймати прості рішення для підтримки стабільного функціонування бізнесу.

Розділ «Підприємництво та бізнес - аналітика» для *профільного рівня* присвячений комплексному підходу до організації та управління бізнесом, поєднуючи правові, організаційні та управлінські аспекти діяльності підприємства. Основна увага розділу зосереджена на питаннях організації підприємницької діяльності, вибору форм власності, управління ресурсами та прийняття ефективних управлінських рішень на основі аналізу даних та сучасних управлінських методик. Мета розділу навчити правильно організовувати бізнес-процеси, забезпечувати правову та фінансову основу діяльності підприємства, ефективно керувати командою, управляти ризиками та впроваджувати інноваційні підходи до розвитку підприємства.

Розділ охоплює теми організаційно-правових основ підприємництва, включаючи правовий статус суб'єктів господарської діяльності, порядок реєстрації, перереєстрацію та скасування реєстрації. Вивчаються організаційні форми підприємництва та суб'єкти господарської діяльності, установчі документи та законодавство України щодо підприємництва. Особлива увага приділяється формам власності, таким як державна, колективна та приватна, а

також організаційним формам бізнесу, зокрема товариствам та кооперативам, їх структурі, правилам управління та відповідальності.

Менеджмент у підприємстві розглядається як системний процес планування, організації, мотивації та контролю ресурсів для досягнення стратегічних та оперативних цілей. Розділ охоплює стратегічне управління, інноваційний менеджмент, фінансовий менеджмент, маркетингове та операційне управління, управління ризиками, лідерство та управління персоналом. Увага приділяється формуванню ефективної команди, мотивації працівників, розвитку корпоративної культури та компетенцій, що є ключовими для успішного розвитку бізнесу.

Також розділ розглядає бізнес-аналітику та SWOT-аналіз як інструменти прийняття обґрунтованих рішень. Бізнес-аналітика включає збір, обробку та використання даних про фінанси, продажі, клієнтів, ринок та виробництво для прогнозування результатів і оптимізації процесів. SWOT-аналіз дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, виявити можливості розвитку та потенційні загрози.

Розділ забезпечує комплексне розуміння підприємницької діяльності та менеджменту, поєднуючи правові, організаційні та управлінські аспекти з аналітичними методами та інноваційними підходами. Він дає можливість ефективно організовувати діяльність підприємства, управляти командою, оцінювати ризики, приймати стратегічні рішення та впроваджувати інновації для забезпечення стабільного розвитку бізнесу.

Розділ 2 «Стартапи та інноваційне підприємництво»

Розділ «Стартапи та інноваційне підприємництво» для *основного рівня* присвячений ознайомленню учнів із основами планування, створення та представлення бізнес-ідей, а також використанням доступних цифрових інструментів для підтримки управління підприємством. Основна увага розділу зосереджена на формуванні базових практичних навичок розробки простого бізнес-проєкту, оцінки життєздатності ідеї та підготовки невеликої презентації для аудиторії. Мета розділу – навчити учнів генерувати бізнес-ідеї, розуміти їхні основні маркетингові і фінансові аспекти та представляти результати своєї роботи.

Розділ охоплює етапи розробки та представлення бізнес-проєкту, включаючи вибір ідеї, простий аналіз ринку та конкурентів, підготовку бізнес-плану у базовій формі, створення презентації та її демонстрацію перед класом чи невеликою аудиторією. Особлива увага приділяється ознайомленню з фінансовими та маркетинговими показниками, визначенню основних ризиків і способів їх уникнення.

Розділ також знайомить учнів із базовими цифровими інструментами для бізнесу, які допомагають організовувати роботу, аналізувати дані та покращувати взаємодію з клієнтами чи партнерами. Серед них розглядаються прості сервіси для комунікації та роботи з даними.

Розділ забезпечує учням базове розуміння процесу створення, представлення та реалізації бізнес-ідей у сучасному середовищі, поєднуючи основи розробки бізнес-проєктів із доступними технологічними інструментами.

Учні отримують знання та практичні навички для планування та презентації простих бізнес-ідей, що сприяє розвитку підприємницького мислення та базових компетентностей у сфері бізнесу.

Розділ «Стартапи та інноваційне підприємництво» для *профільного рівня* присвячено формуванню практичних навичок планування, створення та представлення бізнес-ідей, а також використанню сучасних цифрових технологій для підвищення ефективності управління підприємством. Основна увага розділу зосереджена на розробці бізнес-проєкту з урахуванням організаційних, фінансових та маркетингових аспектів, підготовці бізнес-плану, проведенні аналізу ринку та конкурентів, а також на створенні презентації та захисті проєкту перед потенційними інвесторами, керівництвом або аудиторією. Мета розділу полягає в тому, щоб навчити учнів ефективно формувати бізнес-ідеї, оцінювати їхню життєздатність, маркетингові аспекти проєкту, впевнено представляти результати своєї роботи.

Розділ охоплює етапи розробки та захисту бізнес-проєкту, які включають вибір ідеї, аналіз ринку та конкурентного середовища, складання бізнес-плану, підготовку презентації та безпосередній захист проєкту. Особлива увага приділяється аналізу фінансових і маркетингових показників, визначенню ризиків бізнес-проєкту та методам їх мінімізації. Розділ також висвітлює важливість презентаційних навичок для переконливого представлення ідеї, обґрунтування її ефективності та залучення ресурсів для реалізації.

Окрім класичних підходів до розробки та захисту бізнес-проєктів, розділ знайомить із цифровими інструментами для бізнесу, які дозволяють автоматизувати процеси, аналізувати дані та оптимізувати управління ресурсами. Серед них розглядаються системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), хмарні сервіси та інструменти цифрової комунікації. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність управління бізнесом, автоматизувати рутинні процеси, поліпшити взаємодію з клієнтами та партнерами, приймати обґрунтовані рішення на основі даних, а також знижувати витрати та оптимізувати ресурси. Розділ забезпечує комплексне розуміння процесу створення, представлення та реалізації бізнес-ідей у сучасному цифровому середовищі, поєднуючи класичні принципи розробки бізнес-проєктів із сучасними технологічними інструментами. Учні отримують знання та практичні навички для ефективного планування, управління та цифрової трансформації бізнесу, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та стабільності підприємства.

Розділ 3 «Фінансове планування»

Розділ «Фінансове планування» для *основного рівня* присвячений ознайомленню учнів із основами управління фінансовими ресурсами підприємства. Основна увага розділу зосереджена на використанні базових фінансових інструментів для планування доходів і витрат, оцінки простих фінансових ризиків та формування базових навичок бюджетування. Розділ охоплює базові аспекти інвестування та управління капіталом. Учні знайомляться з основними видами інвестицій, такими як акції, облігації та

бізнес-проекти, а також із простими принципами диверсифікації для зниження ризику. Також розділ знайомить із фінансовими ризиками та їхнім контролем. Учні вивчають основні види ризиків і способи їх оцінки та мінімізації, а також роль страхування у зменшенні можливих втрат. Податкове планування розглядається як базовий інструмент для ефективного використання ресурсів підприємства. Учні дізнаються про основи податкових пільг і прості способи оптимізації доходів та витрат.

Розділ забезпечує учням базове розуміння фінансових і інвестиційних інструментів, управління ризиками та податкового планування. Учні отримують знання та практичні навички для планування фінансів підприємства, оцінки простих ризиків і прийняття обґрунтованих рішень, що сприяє стабільному функціонуванню та розвитку бізнесу на початковому рівні.

Розділ «Фінансове планування» для *профільного рівня* присвячений питанням управління фінансовими ресурсами підприємства із застосуванням сучасних методів і технологій. Основна увага розділу зосереджена на використанні фінансових інструментів для підвищення ефективності інвестицій, управлінні капіталом, оцінці та мінімізації фінансових ризиків, а також на оптимальному податковому плануванні для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Метою розділу є навчити учнів приймати обґрунтовані фінансові рішення, ефективно інвестувати, управляти ризиками та здійснювати спроби зниження податкового навантаження законними методами.

Особлива увага приділяється інвестуванню та капіталовкладенням. Розглядаються різні види інвестицій, включаючи акції, облігації, нерухомість, бізнес-проекти та інвестиційні стратегії, а також принципи довгострокового інвестування і диверсифікації для зниження ризику.

Розділ також присвячений фінансовим ризикам та страхуванню. Розглядаються основні види фінансових ризиків, включаючи кредитний, ринковий, валютний, операційний та інвестиційний ризики, а також методи їх ідентифікації, оцінки, контролю та зниження. Значна увага приділяється ролі страхування у зменшенні фінансових ризиків, принципам розподілу ризику серед учасників, гарантії відшкодування у разі збитків та різновидам страхових продуктів.

Податкове планування розглядається як інструмент зниження податкового навантаження та підвищення фінансової стабільності підприємства. У розділі вивчаються стратегічне, тактичне та оперативне податкове планування, методи оптимізації доходів і витрат, використання податкових пільг та пільгових режимів оподаткування, а також планування інвестицій і розвитку бізнесу з урахуванням податкових аспектів.

Розділ забезпечує комплексне розуміння сучасних фінансових і інвестиційних інструментів, методів управління ризиками, страхування та податкового планування. Учні отримують знання та практичні навички для ефективного управління фінансами підприємства, прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень, зниження ризиків та оптимізації податкових витрат, що сприяє стабільному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу.

Розділ 4 «Соціальна відповідальність та правові аспекти»

Розділ «Соціальна відповідальність та правові аспекти» для *основного рівня* присвячений ознайомленню учнів із основами відповідального ведення бізнесу та розвитку базових соціально-психологічних компетенцій підприємця. Основна увага розділу зосереджена на соціальній та екологічній відповідальності бізнесу, етичних принципах підприємницької діяльності, створенні здорового клімату в колективі та ефективній комунікації з партнерами і співробітниками.

Розділ охоплює базові принципи соціально відповідального бізнесу, серед яких екологічна свідомість, захист прав працівників і підтримка суспільних ініціатив. Учні знайомляться з простими прикладами соціальної відповідальності, такими як участь у благодійних проєктах, підтримка шкіл чи лікарень, застосування безпечних товарів та створення комфортного середовища для працівників.

Також розділ знайомить із базовими соціально-психологічними вимогами до підприємця та принципами ефективної взаємодії в колективі. Учні опановують основи ділових взаємовідносин, правила ведення бесід і переговорів, а також прості підходи до запобігання конфліктам і етичної поведінки в бізнесі.

Розділ забезпечує учням базове розуміння соціальної відповідальності бізнесу та соціально-психологічних аспектів підприємницької діяльності. Учні отримують знання та практичні навички для формування етичної поведінки, ефективної комунікації та поєднання бізнес-ефективності із соціальним і екологічним внеском, що сприяє стабільному розвитку та репутації підприємства на початковому рівні.

Розділ «Соціальна відповідальність та правові аспекти» для *профільного рівня* присвячений вивченню принципів відповідального ведення бізнесу та формуванню соціально-психологічних компетенцій сучасного підприємця. Основна увага розділу зосереджена на соціальній та екологічній відповідальності бізнесу, етичних аспектах підприємницької діяльності, розвитку особистості підприємця, створенні здорового соціально-психологічного клімату в колективі та ефективній комунікації з партнерами, співробітниками та конкурентами. Метою розділу є навчити учнів поєднувати економічну ефективність підприємства із соціальною відповідальністю, формувати етичну поведінку та компетентно взаємодіяти в бізнес-середовищі.

Розділ охоплює основні принципи соціально відповідального бізнесу, серед яких екологічна свідомість, захист прав працівників та підтримка суспільних ініціатив. Розглядаються форми соціальної відповідальності бізнесу, включаючи використання відновлюваних джерел енергії, участь у благодійних проєктах, підтримку шкіл та лікарень, застосування чистих технологій та безпечних товарів, а також створення інклюзивного середовища для працівників. Наведено приклади компаній, які успішно реалізують соціально

відповідальні практики, поєднуючи бізнес-ефективність із користю для суспільства та довкілля.

Розглядаються соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця, фактори розвитку його особистості та навички ефективної взаємодії в підприємницькому колективі. Вивчаються поняття підприємницького колективу, соціально-психологічний клімат, основи ділових взаємовідносин, взаємини між керівником та підлеглими, між співробітниками, партнерами та конкурентами. Розділ включає правила ведення ділових бесід, телефонних переговорів, особливості поведінки в конфліктних ситуаціях, причини їх виникнення, а також питання моральності та етики підприємництва.

Розділ забезпечує комплексне розуміння соціальної відповідальності бізнесу та соціально-психологічних аспектів підприємницької діяльності. Учні отримують знання та практичні навички для формування етичної поведінки, ефективної комунікації, управління колективом та поєднання бізнес-ефективності із соціальним і екологічним внеском, що сприяє сталому розвитку підприємства та підвищенню його репутації.

Організація освітнього процесу.

Курс «Підприємництво і фінансова грамотність» має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується під час організації пошуку необхідної інформації, проведення експериментів, виконання практичних робіт і вправ, моделювання, розв'язування ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та проведення досліджень, у ході роботи, зокрема самостійної, з науково – популярною літературою, нормативними документами, інтернет – ресурсами тощо.

Зазначена діяльність спрямована на розвиток умінь і навичок роботи учнів із джерелами інформації, а також передбачає виконання поставлених соціально-економічних завдань, здійснення порівняльного аналізу, проведення мікродосліджень, дискусій, круглих столів, ділових і рольових ігор, підготовку презентацій і виступів, виконання творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів, написання есе, тощо. Мета проведення цих робіт може бути різною – мотиваційною, корегувальною, контролюючою, тощо. Рекомендується застосувати при цьому доцільні для певних видів діяльності форми роботи учнів індивідуальну, парну, групову, фронтальну.

Практичні роботи проводяться на уроці. Рішення щодо оцінювання робіт приймає учитель. Ефективному засвоєнню або закріпленню навчального матеріалу сприятимуть також дидактичні та сюжетно-рольові ігри.

Запропонована тематика досліджень, проєктів може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, наявності власних цікавих дидактичних розробок, рівня підготовленості класу, інтересів дітей тощо. Результати дослідження учнів учитель оцінює під час презентацій.

Слід зазначити, що дослідницький метод як один із провідних способів організації пошукової діяльності учнів у навчальній роботі сприяє набуттю ними вмінь і навичок самостійної роботи. Цей метод використовується під час проведення спостережень, обчислень, експериментів, складання графіків,

діаграм, схем, звітів із проведених досліджень, роботи з різними джерелами інформації, виконання творчих завдань тощо.

Основний рівень.

Метою є ознайомлення з базовими поняттями підприємництва та фінансів, формування практичних умінь роботи з джерелами інформації та виконання простих завдань.

Форми роботи: індивідуальна, парна, групова, фронтальна; міні-проекти, творчі роботи, есе; рольові та сюжетно-ігрові вправи; дискусії, круглі столи; прості презентації та виступи.

Практична діяльність: прості дослідження та мікродослідження; складання графіків, діаграм, схем; базовий аналіз інформації, порівняння даних; виконання творчих завдань і коротких проєктів.

Методи навчання: демонстраційний, проблемний, рольові ігри, дослідницький метод на базовому рівні.

Оцінювання: виконані роботи, презентації, участь у дискусіях та творчі завдання оцінює вчитель.

Профільний рівень

Метою є глибоке застосування знань, розвиток аналітичних, управлінських і підприємницьких компетентностей, здатність приймати стратегічні рішення.

Форми роботи: індивідуальна, групова, командна робота; проєктна діяльність; кейс-стаді; рольові ігри, дискусії, круглі столи; підготовка презентацій і публічний захист проєктів.

Практична діяльність: виконання комплексних досліджень і аналітичних завдань; розробка та реалізація проєктів із бізнес-ідеями та фінансовою моделлю; SWOT-аналіз, оцінка ризиків, планування стратегій; підготовка презентацій і публічний захист проєктів.

Методи навчання: проблемного навчання, критичного мислення, дослідницький метод, моделювання, перевернуте навчання, стратегічне планування.

Оцінювання: складні проєкти, аналітичні роботи, презентації, робота в команді, участь у дискусіях оцінює вчитель.

Модельна програма не передбачає розподілу годин за розділами й темами. Учитель може на власний розсуд здійснити цей розподіл з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів, доцільності проведення уроків систематизації та узагальнення, особливостей реалізації проєктної діяльності тощо. Значний вплив на результативність навчального процесу мають освітні технології: проблемного, особистісного орієнтованого характеру, перевернутого навчання, критичного мислення тощо.

Основний рівень

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
--	---	-----------------------------------

Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика

Учень (учениця): розуміє, що таке підприємництво та у чому полягає свобода підприємницької діяльності [12 СЗО 4.9.1-1 П]; характеризує функції суб'єктів підприємницької діяльності [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знає, які установчі документи мають бути у суб'єкта господарювання [12 СЗО 1.2.1-3 П]; пояснює організаційні форми підприємництва [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знає обмеження при здійсненні підприємницької діяльності та відповідальність суб'єктів підприємництва [12 СЗО 1.2.1-3 П]; описує, які відомості мають міститися у статуті суб'єкта господарювання [12 СЗО 1.2.1-3 П].	Тема 1. Основи підприємництва Основні форми власності (державна, приватна). Законодавство України про підприємницьку діяльність. риємств. Товариство як форма організації бізнесу. Біржі, їх види. Порядок реєстрації підприємницької діяльності.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт з орієнтовної тематики:</i> - Аналіз видів підприємницької діяльності в Україні: класифікація форм власності, правових форм бізнесу; вибір оптимальної організаційно-правової форми для власної бізнес-ідеї. - Складання алгоритму реєстрації підприємства: етапи державної реєстрації ФОП і ТОВ; підготовка переліку необхідних документів. <i>Складання навчальних (міні) проєктів за орієнтовною тематикою:</i> - «Від ідеї до легалізації бізнесу» - створення покрокового плану запуску власного бізнесу із вибором форми власності, реєстраційних процедур, системи оподаткування. <i>Проведення дослідницьких завдань:</i> - Порівняльне дослідження організаційно-правових форм бізнесу в Україні та ЄС. <i>Організація тематичних дискусій.</i> - «Чи легко почати бізнес в Україні?» - обговорення бар'єрів і можливостей. <i>Рольові ігри в парах чи групах.</i> - «Реєструємо бізнес» - ролі: підприємець, державний реєстратор, податковий консультант, банкір.. <i>Проведення навчальних дебатів:</i> - «Бізнес і держава: хто кого контролює?» <i>Індивідуальна робота, самостійне виконання завдань. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань і досліджень:</i> - Порівняльний аналіз організаційно-правових форм бізнесу в Україні. Учень досліджує 2–3 форми (ФОП, ТОВ, кооператив) і визначає оптимальну для різних видів діяльності. - Юридичні аспекти започаткування власної справи. Покроковий опис процедур реєстрації ФОП або ТОВ, вибір
---	---	---

		системи оподаткування, необхідні документи.
Учень (учениця): має уявлення про основні поняття поглибленого підприємницького менеджменту, його цілі та принципи [12 СЗО 4.6.2-1 П]; знає ключові види менеджменту: стратегічний, фінансовий, маркетинговий, інноваційний, операційний [12 СЗО 4.6.1-1 П] вміє використовувати дані та аналітичні інструменти для обґрунтованого прийняття управлінських рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П].	Тема 2. Менеджмент у бізнесі Функції менеджера; планування, організація, контроль. Стратегічне управління. Інноваційний менеджмент. Способи організації роботи невеликої компанії.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт</i> з метою визначення як у компанії реалізуються функції планування, організації, мотивації, контролю, на тему: Складання плану реалізації бізнес-ідеї (визначення цілей, завдань, ресурсів, термінів, відповідальних). <i>Виконання навчальних (мін)проектів:</i> «Я - менеджер власного бізнесу» з метою моделювання процесу управління стартапом: постановка цілей, делегування, прийняття рішень, оцінка результатів. <i>Виконання дослідницького завдання з тематики:</i> Стилі керівництва та їхній вплив на ефективність бізнесу. Порівняння українських та міжнародних підходів до управління малим бізнесом. <i>Проведення тематичних дискусій / дискусійних платформ з орієнтовної тематики:</i> «Мотивація працівників: контроль чи натхнення?» <i>Робота в групах, парах з виконання завдань:</i> - «Мотиваційна зустріч»- керівник має мотивувати працівників до досягнення цілей у складних умовах. - «Бізнес-конфлікт»- розігрування конфліктної ситуації між керівником і працівником, пошук конструктивного рішення. <i>Проведення навчальних дебатів, орієнтовна тематика:</i> «Керівник має бути жорстким чи емпатичним?» «Чи замінить штучний інтелект менеджера?»

		<i>Індивідуальна робота, самостійне виконання завдань. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань і досліджень:</i> Порівняння автократичного, демократичного, ліберального стилів; аналіз прикладів успішних менеджерів. Ключові компетентності підприємця-менеджера XXI століття.
Учень (учениця): має уявлення про бізнес-аналітику, її мету та роль у підприємницькому менеджменті [12 СЗО 4.6.2-1 П]; розуміє, як збирати та аналізувати дані для прийняття рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П]; знає складові SWOT-аналізу та їх призначення [12 СЗО 4.6.2-1 П]; вміє проводити простий SWOT-аналіз підприємства або проекту [12 СЗО 4.6.2-1 П].	Тема 3. Бізнес-аналітика та SWOT-аналіз Бізнес-аналітика як процес збору, аналізу та використання даних підприємства. SWOT-аналіз, його складові, мета	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт з орієнтовної тематики:</i> - Проведення SWOT-аналізу власної бізнес-ідеї. Учні обирають бізнес-ідею (наприклад, кав'ярня, онлайн-магазин, еко-продукція) та створюють SWOT-таблицю. - Збір і аналіз ринкових даних. Використання відкритих статистичних джерел для визначення конкурентів, тенденцій ринку. <i>Виконання навчальних проєктів:</i> - «SWOT-аналіз відомих брендів» – групи проводять аналіз таких компаній, як Apple, Nike або українських стартапів (Rozetka, Monobank). Проведення тематичних дискусій: - «Чи може бізнес бути успішним без аналізу ринку?» <i>Організація рольових ігор:</i> - «Підприємець та інвестор» - одна група презентує бізнес-ідею з SWOT-аналізом, інша оцінює перспективи інвестицій. <i>Дискусійні платформи та робота в групах</i> - Проведення онлайн-опитування серед учнів школи щодо популярних бізнес-ідей - аналіз результатів. <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту</i> «Розробка бізнес-плану із застосуванням SWOT-аналізу» – Групова робота з презентацією результатів.

		<i>Індивідуальні завдання для самостійної роботи</i> - Аналіз бізнес-ідеї за методом SWOT. Учень обирає власну або запропоновану вчителем бізнес-ідею (наприклад, доставка їжі, виготовлення еко-свічок, шкільне кафе) і складає SWOT-таблицю.
Учень (учениця): має уявлення про лідерство та управління командою [12 СЗО 4.7.1-2 П]; знає ролі лідера та менеджера у команді [12 СЗО 4.7.1-2 П]; розуміє важливість мотивації та комунікації для ефективної роботи групи [12 СЗО 4.4.1-1 П]; вміє визначати стилі лідерства та їх вплив на команду [12 СЗО 4.7.1-2 П]; усвідомлює, як вирішувати конфлікти та сприяти розвитку команди [12 СЗО 4.7.1-2 П].	Тема 4. Лідерство та команда Управління командою. Основні поняття (лідер, менеджер, команда, мотивація, комунікація в команді, конфлікт у команді). Мета лідерства та управління командою. Забезпечення координації та взаємодії учасників. Створення позитивної атмосфери та корпоративної культури.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).

		<i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення власного стилю керівництва. Учні проходять короткий онлайн-тест (наприклад, «Який ти лідер?»). Аналізують результати та формують висновки про свої сильні сторони як лідера. - Моделювання команди мрії. Учні створюють структуру команди для реалізації шкільного проєкту (розподіл ролей: лідер, комунікатор, аналітик, виконавець). <i>Виконання навчальних проєктів</i> - «Лідер ХХІ століття». Учні досліджують риси сучасного лідера (наприкладі бізнесу, спорту чи політики), створюють презентацію або мінівідео. - «Команда успіху». Створення і презентація моделі ефективної команди для реалізації навчального або соціального проєкту. - «Мій шлях до лідерства». Розробка персональної карти саморозвитку з урахуванням навичок комунікації, мотивації, управління часом. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Лідером народжуються чи стають?» - «Що важливіше: бути лідером чи командним гравцем?» - «Чи може бути кілька лідерів у команді?» <i>Рольові ігри</i> - «Конфлікт у команді». Відтворення реальної ситуації непорозуміння, пошук компромісу через рольову дискусію. <i>Організація дискусійних платформ та групова робота</i> - Груповий аналіз прикладів успішних лідерів в Україні. - Обговорення фільму або кейсу («Соціальна мережа», «The Founder» тощо). <i>Міні-дослідження:</i> - Вплив стилів лідерства на результативність команди.
--	--	---

		<i>Індивідуальні завдання для учнів</i> - Міні-есе «Мій ідеальний лідер: яким він має бути». <i>Виконання підсумкового навчального проєкту «Лідер команди — стратег успіху».</i> Учні у групах розробляють і презентують короткий план розвитку шкільного проєкту, визначаючи ролі, мотивацію, методи управління. Критерії оцінювання: участь усіх членів, ефективність комунікації, креативність, відповідальність.
Розділ 2. Стартапи та інноваційне підприємництво		
Учень (учениця): має уявлення про фінансування бізнесу та його роль у розвитку підприємства [12 СЗО 4.9.1-1 П]; знає основні джерела фінансування та їх відмінності [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє різницю між власним і залученим фінансуванням [12 СЗО 4.9.1-1 П]; усвідомлює ризики та переваги різних джерел фінансування [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 5. Фінансування бізнесу Власні і позичені гроші. Джерела фінансування (банк, інвестор, гранти). Інвестиції — вкладення коштів у розвиток бізнесу з метою отримання прибутку в майбутньому. Кредитування бізнесу — надання грошей підприємству банками або фінансовими установами на певних умовах.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Пошук джерел фінансування. Аналізують варіанти фінансування (власні заощадження, банківський кредит, інвестор, гранти, краудфандинг). <i>Виконання навчальних проєктів</i> - «Мій перший інвестор». Створення презентації або відеопрезентації для залучення умовного інвестора. Учні готують короткий бізнес-план і презентують його перед класом. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Що краще для бізнесу: кредит чи інвестор?» - «Чи повинна держава фінансувати молодіжні стартапи?»

		<i>Рольові ігри</i> - «Підприємець та інвестор». Один учень презентує бізнес-план, інший грає роль інвестора, який ставить питання й оцінює ризики. - «Банк і позичальник». Учень готує заявку на кредит, обґрунтовує мету, суму, термін, забезпечення. <i>Дискусійні платформи та групова робота</i> - Обговорення реальних прикладів фінансування українських стартапів (Monobank, Prometheus, Reface). - Порівняння умов кредитів для підприємців у різних банках (за відкритими даними). <i>Проведення міні-дослідження:</i> - Роль краудфандингу в розвитку сучасного бізнесу. - Як фінансова грамотність впливає на успіх підприємця. <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту «Фінансовий план шкільного бізнесу».</i> Учні створюють проєкт невеликого шкільного підприємства (наприклад, продаж сувенірів, еко-продуктів). Визначають бюджет, джерела фінансування, розподіл коштів, очікуваний прибуток.
Учень (учениця): має уявлення про бізнес-ідею та процес її реалізації [12 СЗО 4.6.2-1 П]; знає структуру бізнес-плану та його складові [12 СЗО 4.6.1-1 П]; розуміє важливість аналізу ринку та фінансового планування [12 СЗО 4.9.1-1 П]; вміє готувати презентацію бізнес-проєкту [12 СЗО 4.4.1-1 П]; здатний аргументовано захищати свій проєкт та відповідати на запитання [12 СЗО 4.4.1-1 П].	Тема 6. Розробка бізнес-проєкту Розробка бізнес-проєкту (планування, створення та опис ідеї бізнесу, її організаційних, маркетингових аспектів). Захист бізнес-проєкту. Бізнес-ідея. Бізнес-план. Логотип та бренд.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Структура бізнес-плану. Учні заповнюють шаблон бізнес-плану (назва, мета, продукт, ринок, ресурси, фінансування, очікувані результати). Обговорюють, що робить бізнес-план ефективним. <i>Підготовка навчальних проєктів «Соціальний бізнес».</i> Розробка бізнес-ідеї, спрямованої на вирішення соціальної або екологічної проблеми. <i>Проведення тематичних дискусій:</i> «Яким має бути бізнес майбутнього?»

		<i>Рольові ігри:</i> «Захист бізнес-плану». Одна група учнів виступає у ролі підприємців, а друга група у ролі інвесторів або журі. «Інвесторська панель». Імітація телешоу “Shark Tank” (Жорстка конкуренція): команди презентують ідеї; журі ставить запитання, обирає найкращий проєкт. <i>Дослідницькі завдання з орієнтовної тематики:</i> Приклади успішних молодіжних стартапів в Україні. <i>Робота у групах:</i> Розробка логотипу та бренду бізнес-ідеї. <i>Індивідуальні завдання:</i> Написати короткий опис своєї бізнес-ідеї (до 150 слів): назва, продукт, клієнт, унікальність, очікуваний прибуток.
Учень (учениця): має уявлення про цифрові інструменти для бізнесу та їхні функції [12 СЗО 4.6.2-1 П]; знає приклади основних платформ та сервісів (хмарні сервіси, e-commerce) [12 СЗО 4.6.1-1 П]; розуміє роль цифровізації у розвитку бізнесу та підвищенні ефективності [12 СЗО 4.6.2-1 П]; вміє пропонувати застосування цифрових інструментів для вирішення конкретних бізнес-завдань [12 СЗО 4.6.2-1 П]; усвідомлює важливість збору та аналізу даних для управлінських рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П].	Тема 7. Цифрові інструменти Програми, платформи та сервіси, які допомагають підприємству автоматизувати процеси, аналізувати дані, управляти ресурсами та комунікувати з клієнтами за допомогою інформаційних технологій. Автоматизація бізнес-процесів. Онлайн-маркетинг. Електронна комерція (e-commerce). Цифрова комунікація. Мета використання цифрових інструментів. Поліпшення взаємодії з клієнтами та партнерами.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Огляд цифрових інструментів підприємця. Дослідити сервіси: Google Workspace, Canva, ChatGPT, Google Forms, Excel/Sheets. Визначити, які завдання кожен допомагає вирішувати (планування, комунікація, дизайн, маркетинг тощо). - Створення бізнес-презентації онлайн. Робота з Canva або Google Slides: створення мініпрезентації бізнес-ідеї. Відпрацювання візуального оформлення, логотипу, кольорової гами бренду. <i>Виконання навчальних проєктів</i> - «SMM-план для бізнесу». Розробити план публікацій у соціальних мережах (Instagram, TikTok, Telegram). Визначити цільову аудиторію, стиль візуалу, графік постів. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Чи може бізнес вижити без цифрових технологій?» - «Штучний інтелект: загроза чи помічник підприємця?»

		Рольові ігри: - «ІТ-радники підприємця». Кожна група обирає реальний бізнес (кав'ярня, онлайн-магазин, служба доставки) і презентує, які цифрові рішення допоможуть покращити його роботу. - «Бюджет цифровізації». Учні мають обмежений бюджет (наприклад, 1000 дол. США) і вирішують, які інструменти купити (CRM, реклама, аналітика, сайт тощо). <i>Проведення дослідницьких завдань</i> - Дослідити, які програми найчастіше використовують українські малі підприємства. <i>Робота в групах</i> - Аналіз конкурентів онлайн за допомогою пошуку й соціальних мереж. - Створення рекламного посту для Instagram. <i>Підготовка індивідуальних завдань:</i> - Проаналізувати один цифровий інструмент. Описати його переваги, недоліки, для чого він потрібен бізнесу. - Підготувати 3 запитання для дискусії «Цифровізація — нова бізнес-норма».
Розділ 3. Поглиблене фінансове планування		
Учень (учениця): розуміє сутність фінансових інструментів і їх відмінність від базових продуктів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; оцінює потенційні вигоди та ризики використання складних фінансових інструментів [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 8. Сучасні фінансові інструменти. Фінансові інструменти як способи зберігати, накопичувати, інвестувати або позичати гроші. Призначення фінансових інструментів. Банківські інструменти (депозит, поточний рахунок / картка). Кредитна картка. Інвестиційні інструменти (акції, облігації, інвестиційні фонди). Цифрові фінансові інструменти	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Огляд сучасних фінансових інструментів. Визначення понять: банківські продукти, депозити, кредити, цінні папери, інвестиції, криптовалюта, електронні гроші, мобільні банкінги. Коротка характеристика кожного інструменту (призначення, переваги, ризики). - Використання цифрових гаманців. Практична демонстрація роботи електронних платіжних систем (Google Pay, Apple Pay, PayPal, Revolut). Аналіз їхніх переваг і ризиків. <i>Виконання навчальних проєктів:</i> - «Мій інвестиційний план». Розробка короткого індивідуального плану інвестування.

	(мобільний банкінг, оплата смартфоном (Apple Pay). Криптовалюти - цифрові гроші (Bitcoin, Ethereum).	<i>Тематичні дискусії:</i> - «Чи варто інвестувати у криптовалюту?» - «Готівка чи електронні гроші: що безпечніше?» - «Чи всі сучасні фінансові інструменти доступні молоді?» Рольові ігри: - «Фінансовий радник». Учні діляться ролями: клієнт і фінансовий консультант. Завдання: підібрати оптимальний набір фінансових інструментів для конкретної ситуації (накопичення, навчання, стартап). <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе: «Який фінансовий інструмент я використав би для власного бізнесу?» <i>Групові форми роботи:</i> - Підготовка міні-презентації про один фінансовий інструмент (ETF, криптовалюта, мікрокредит, стартап-фонд). <i>Міні-дослідження:</i> - Як змінилися фінансові звички українців у 2024–2025 роках? - Як криптовалюти впливають на фінансову грамотність населення? - Чи впливає фінансова освіта на прийняття рішень про інвестування? <i>Підсумковий навчальний проєкт:</i> «Мій фінансовий портфель». Учень або група створює презентацію (у Canva, PowerPoint чи Google Slides), де демонструє: набір 3–5 фінансових інструментів, очікувану дохідність і ризики, рекомендації для інвестора-початківця.
Учень (учениця): розуміє сутність інвестицій [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє основні види інвестицій: акції, облігації, нерухомість, бізнес-проєкти [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює принципи	Тема 9. Інвестування Поняття «інвестиції». Чим відрізняються інвестицій від заощаджень. Види інвестицій. Фінансові (депозит;	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).

управління капіталом і вибору оптимальних проєктів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади успішних та ризикованих капіталовкладень [12 СЗО 4.9.1-1 П]. •	акції; облігації; інвестиційні фонди). Реальні (капіталовкладення): будівлі, обладнання; запуск нового виробництва; розвиток стартапу. Інтелектуальні: освіта, курси, навички.	<i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення понять «інвестиції» та «капіталовкладення». Обговорення різниці між ними. - Класифікація інвестицій. Учні заповнюють таблицю видів інвестицій: реальні, інтелектуальні, венчурні, соціальні, державні, приватні. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Мій інвестиційний план». Розробка покрокового плану інвестування для досягнення конкретної мети (навчання, бізнес, подорож). - «Інвестування у себе». Визначення, як вкладення в освіту, здоров'я чи навички можуть підвищити майбутні доходи. <i>Тематичні дискусії:</i> - «Інвестиції: ризик чи можливість?» - «Чи варто вкладати у криптовалюту?» <i>Рольові ігри</i> - «Я — інвестор». Один учень виступає в ролі інвестора, інші як представники стартапів. Завдання: переконати інвестора вкласти кошти саме у ваш проєкт. <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе: «Куди б я інвестував 1000 доларів і чому?» - Кейс-завдання. У вас є вибір: вкласти кошти у бізнес-додаток, нерухомість або акції. Обґрунтуйте вибір. <i>Робота в групах:</i> - Обговорення відео або статті про успішних інвесторів. - Створення «профілю інвестора» типологія ризикових, обережних, збалансованих інвесторів.
---	---	--

		<i>Проведення міні-дослідження:</i> - Як змінюється структура інвестицій у світі (від традиційних до цифрових)? - Як держава підтримує інвестиції у бізнес? <i>Підсумковий навчальний проєкт «Мій перший інвестиційний портфель».</i> Учень або група створює презентацію або інфографіку, де показує: обрані інструменти (депозит, акції, нерухомість тощо); очікуваний прибуток і ризики; мету інвестування; <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Форум ідей: «Куди варто інвестувати в Україні?»
Учень (учениця): розрізняє основні види фінансових ризиків [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює, у чому полягає ідентифікація, оцінка та контроль ризиків [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади методів зниження ризиків (диверсифікація, хеджування, страхування) [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє роль страхування у зменшенні фінансових втрат [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє страхові продукти для бізнесу і приватних осіб [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади страхових випадків та їх значення для фінансової безпеки [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 10. Фінансові ризики та страхування	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Визначення понять: «ризик», «страхування», «страховий випадок». Обговорення реальних прикладів ризиків (економічних, побутових, підприємницьких). Оцінювання рівня ризику у фінансовій ситуації. Учні аналізують декілька кейсів (наприклад: "Купівля акцій", "Кредит на бізнес", "Страхування авто") і визначають рівень ризику: низький, середній, високий. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> «Фінансовий щит родини». Розробити модель сімейного бюджету із включенням страхування життя, майна, авто, здоров'я. <i>Тематичні дискусії:</i> «Страхування - витрата чи інвестиція у безпеку?» «Фінансова обачність - риса сучасного підприємця?» «Чи має держава страхувати підприємців у кризові часи?»

	Поняття фінансового ризику. Чому важливо управляти ризиком. Види фінансових ризиків. Особисті ризики (втрата роботи; хвороба; травма; непередбачені витрати). Майнові ризики (пошкодження житла; крадіжка майна; аварії). Ризики бізнесу (падіння попиту; зростання цін на сировину; помилки менеджменту, конкуренція). Інвестиційні ризики (падіння ціни акцій; банкрутство компанії; шахрайські схеми). Фінансово-ринкові ризики (інфляція; коливання курсу валют). Фінансова подушка. Страхування як захист від великих втрат. Основні види страхування. Особисте страхування (медичне страхування (лікування, операції); страхування від нещасних випадків; страхування життя). Майнове страхування (страхування квартири/будинку; страхування авто).	<i>Рольові ігри:</i> «Страховий випадок». Група моделює ситуацію: пошкодження майна / ДТП / хвороба, визначає, як працює механізм страхових виплат. <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> Мініесе: «Навіщо молоді потрібно знати про страхування?» <i>Робота в групах:</i> Аналіз страхових продуктів українських компаній (автострахування, туристичне, медичне, майнове). Розробка плакату «Як убезпечити свій бізнес від фінансових ризиків». Презентація «5 найбільших ризиків у житті сучасної людини». <i>Проведення міні-дослідження:</i> Які види страхування найпопулярніші в Україні (2024–2025 рр.)? Як підприємці мінімізують ризики в умовах нестабільності? <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Мій фінансовий захист: як я управляю ризиками». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: основні ризики у своєму житті або бізнесі; методи їх зменшення (страхування, резерви, планування); приклади реальних страхових продуктів. <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> Онлайн-дебати: «Страхування - обов'язок чи право?» Дискусія: «Чи має держава компенсувати збитки від ризиків?»
--	--	--

	Страхування бізнесу. Як працює страхування. Шахрайство у страхуванні. Критерії вибору страхової компанії.	
Учень(учениця): розуміє сутність податкового планування та його значення для бізнесу і приватних осіб [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє основні види податків і зборів, що впливають на фінансову діяльність [12 СЗО 4.9.1-1 П]; має уявлення про податкові пільги, відрахування та спеціальні режими оподаткування [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади законних способів оптимізації податкових зобов'язань [12 СЗО 4.9.1-1 П]; усвідомлює важливість дотримання законодавчих вимог у сфері податків [12 СЗО 1.2.1-3 П].	Тема 11. Податкове планування. Податки і їх призначення. Податкове планування для фізичної особи, бізнесу. Як обрати правильну систему оподаткування. Основні напрямки податкового планування. Облік доходів і витрат. Податкові пільги та знижки. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Єдиний соціальний внесок (ЄСВ). ПДВ (податок на додану вартість). Єдиний податок для ФОП. Акцизний податок. Короткий огляд місцевих податків.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i>

		- Визначення основних понять: «податок», «податкова система», «податкове планування». Робота з термінами. Приклади податків в Україні (ПДФО, ПДВ, акциз, єдиний податок тощо) <i>Виконати навчальні проєкти:</i> - «Податки - ціна цивілізації». Створити інфографіку: як податки впливають на життя громади (освіта, дороги, медицина). <i>Тематичні дискусії:</i> - «Малий бізнес і податки: партнерство чи боротьба?» - «Податкова культура - частина фінансової грамотності?» <i>Рольові ігри:</i> - «Бюджетна рада громади». Групи розподіляють зібрані податки між сферами (освіта, медицина, інфраструктура) та аргументують рішення. <i>Виконання індивідуального завдання:</i> Мініесе: «Чому чесна сплата податків - це вияв громадянської позиції?» <i>Робота в групах:</i> - Розробка пам'ятки для підприємця: «Як не забути про сплату податків». - Презентація: «На що йдуть податки в нашій громаді». <i>Проведення міні-дослідження:</i> - Як цифрові сервіси (е-кабінет платника, Дія.Бізнес) допомагають у плануванні податків?
--	--	---

		<i>Підготовка підсумкового навчального проєкту: «Мій бізнес і податки». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: тип бізнесу і систему оподаткування; розрахунок основних податків; законні способи оптимізації податків.</i> <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Форум «Податкова грамотність - запорука розвитку держави». - Онлайн-дебати: «Сплата податків-тягар чи обов'язок?»
--	--	---

Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток

Учень (учениця): розуміє, що таке підприємець та основні соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знаходить необхідну інформацію та відомості у відповідних законодавчих актах та в інтернеті [12 СЗО 4.11.1-1 П]; пояснює, який може бути психологічний клімат у колективі [12 СЗО 4.7.1-2 П]; знає, що таке ділова бесіда, порядок ведення ділових бесід, можливість конфліктних ситуацій та інструменти їх вирішення [12 СЗО 4.4.1-1 П].	Тема 12. Соціально-психологічні основи підприємництва Соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця. Фактори, які впливають на розвиток особистості підприємця. Соціально-психологічний клімат підприємницького колективу. Ділова бесіда. Порядок ведення ділових бесід та їх особливості. Поведінка в конфліктних ситуаціях. Причини виникнення конфліктних ситуацій. Порядок ведення телефонних переговорів. Моральність та етика підприємництва	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).
--	---	--

		<i>Виконання практичних робіт:</i> - - Визначення ключових понять. Учні пояснюють терміни: <i>емоційний інтелект, стресостійкість, соціальний капітал</i>. Обговорення: «Які риси допомагають стати успішним підприємцем?» - Психологічний портрет підприємця. «Підприємець майбутнього: 10 ключових рис». - Роль соціального середовища у розвитку бізнесу. Учні аналізують, як родина, друзі, громада впливають на вибір професії та кар'єрні орієнтири. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Психологія успіху відомих підприємців». Дослідження мотивацій і рішень відомих українських або світових бізнесменів (на вибір). <i>Тематичні дискусії:</i> - «Соціальна відповідальність як частина сучасного підприємництва». <i>Рольові ігри:</i> - «Емпатія в бізнесі». Рольова гра, де учні повинні зрозуміти позицію клієнта або партнера й знайти взаємовигідне рішення. <i>Виконання індивідуальні завдання:</i> «Яким я бачу себе як підприємця через 10 років». <i>Робота в групах:</i> - створення «Психологічного портрету команди мрії». - Аналіз фільму або відео про успішного підприємця з погляду психології - Колективне моделювання типів поведінки в конфліктних ситуаціях. <i>Міні-дослідження:</i> Як стрес впливає на прийняття підприємницьких рішень? Чому психологічна культура підприємця важлива для успіху бізнесу?
--	--	--

		<i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Мій шлях підприємця: психологічний аспект». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: свої особисті якості, що допомагають у підприємництві; зони розвитку (комунікація, лідерство, управління емоціями); план дій із самовдосконалення. <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> «Ментальне здоров'я та бізнес: як поєднати?».
Учень (учениця) має: має уявлення про соціально відповідальний бізнес, його цілі та принципи [12 СЗО 4.10.1-1 П]; знає приклади соціальної відповідальності компаній в Україні та світі [12 СЗО 4.10.1-1 П]; розуміє важливість етики, екології та соціальних проєктів для сучасного бізнесу [12 СЗО 4.8.1-1 П]; вміє оцінювати діяльність підприємства з точки зору соціальної відповідальності [12 СЗО 4.10.1-1 П]; усвідомлює, як бізнес може впливати на суспільство та довкілля позитивно [12 СЗО 4.10.1-1 П].	Тема 13. Соціально відповідальний бізнес. Основні принципи соціально відповідального бізнесу. Екологічна свідомість. Захист прав працівників. Форми соціальної відповідальності бізнесу. Приклади соціально відповідального бізнесу. Бізнеси, що підтримують благодійні проєкти, школи чи лікарні. Виробники, які гарантують чисті технології та безпечні товари. Фірми, які створюють інклюзивне середовище для працівників.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Визначення основних понять: Учні працюють із поняттями соціальна відповідальність, сталий розвиток, корпоративна етика, благодійність, волонтерство, екоініціатива. – Обговорення: «Чому бізнес має бути соціально відповідальним?» Кейс-аналіз: – Аналіз прикладів українських компаній, що впроваджують принципи СВБ (наприклад, Нова пошта, АТБ, Rozetka). – Обговорення: «Які вигоди отримує бізнес від соціальної відповідальності?» <i>Проведення мінідослідження:</i> – Учні знаходять інформацію про 1 українську компанію, яка реалізує соціальні ініціативи, і коротко презентують результати. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Соціальна ініціатива нашої школи». Розробити ідею шкільного соціального проєкту (наприклад, збір макулатури, допомога притулку, екофлешмоб). - «Моє бачення соціально відповідального бізнесу». Створити презентацію або постер із власним баченням місії бізнесу для суспільства.

		<i>Тематичні дискусії:</i> - «Чи повинен бізнес займатися благодійністю?» - «Хто більше відповідальний перед суспільством: держава чи бізнес?» - «Чи може маленький бізнес бути соціально відповідальним?» <i>Рольові ігри:</i> - «Порада директору». Учні в ролі PR-команди радять керівнику, які соціальні ініціативи покращать імідж компанії. <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе «Як соціальна відповідальність впливає на успіх компанії?» - Кейс. «Уявіть, що ви власник кав'ярні. Придумайте 3 способи зробити її соціально відповідальною». <i>Робота в групах:</i> - розробка етичного кодексу компанії. - аналіз успішних кейсів соціальних стартапів в Україні. <i>Проведення міні-дослідження:</i> - Як українські підприємства реалізують політику сталого розвитку? - Як соціально відповідальний бізнес впливає на довкілля? <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Соціальна відповідальність - мій вибір». Учні створюють мультимедійну презентацію або буклет, де показують: що означає соціально відповідальний бізнес; розглядають приклади компаній, що реалізують СББ; власні ідеї соціального внеску у громаду; <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Онлайн-дебати: «Соціальна відповідальність - майбутнє бізнесу?» - Форум: «Етика підприємництва в епоху прибутку» - Панельна дискусія: «Як молодь може впливати на соціальні ініціативи бізнесу?»
--	--	--

Профільний рівень

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
Розділ 1. Підприємництво та бізнес-аналітика		
Учень (учениця): розуміє, що таке підприємництво та у чому полягає свобода підприємницької діяльності [12 СЗО 4.9.1-1 П]; характеризує функції суб'єктів підприємницької діяльності [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знає, які установчі документи мають бути у суб'єкта господарювання [12 СЗО 1.2.1-3 П]; пояснює організаційні форми підприємництва [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знає обмеження при здійсненні підприємницької діяльності та відповідальність суб'єктів підприємництва [12 СЗО 1.2.1-3 П]; описує, які відомості мають міститися у статуті суб'єкта господарювання [12 СЗО 1.2.1-3 П].	Тема 1. Організаційно-правові основи підприємництва Організаційні форми підприємництва. Суб'єкти підприємницької діяльності. Установчі документи суб'єкта господарювання. Законодавство України про підприємницьку діяльність. риємств. Форми власності: державна, колективна, приватна. Товариство як форма організації бізнесу. Біржі, їх види. Порядок реєстрації підприємницької діяльності. Набуття підприємством статусу юридичної особи. Перереєстрація. Скасування державної реєстрації.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт з орієнтовної тематики:</i> - Аналіз видів підприємницької діяльності в Україні: класифікація форм власності, правових форм бізнесу; вибір оптимальної організаційно-правової форми для власної бізнес-ідеї. - Складання алгоритму реєстрації підприємства: етапи державної реєстрації ФОП і ТОВ; підготовка переліку необхідних документів. - Моделювання структури малого підприємства: розподіл функцій між засновниками, створення схеми організаційної структури. Розробка внутрішніх правил і політик компанії, етика працівників, політика конфіденційності, охорона праці. <i>Складання навчальних (міні) проєктів за орієнтовною тематикою:</i> - «Від ідеї до легалізації бізнесу» - створення покрокового плану запуску власного бізнесу із вибором форми власності, реєстраційних процедур, системи оподаткування - «Підприємництво в моїй громаді» - дослідження місцевого бізнес-середовища. <i>Проведення дослідницьких завдань:</i> - Порівняльне дослідження організаційно-правових форм бізнесу в Україні та ЄС. - Аналіз успішних прикладів реєстрації й розвитку малого бізнесу у своєму регіоні.

		<i>Організація тематичних дискусій.</i> - «Чи легко бути підприємцем в Україні?» - обговорення бар'єрів і можливостей. - «Держава як партнер бізнесу» - роль органів влади у підтримці підприємництва. <i>Рольові ігри в парах чи групах.</i> - «Реєструємо бізнес» - ролі: підприємець, державний реєстратор, податковий консультант, банкір. - Порівняння ТОВ, ПП, ФОП: переваги, обмеження, відповідальність. <i>Проведення навчальних дебатів:</i> - «Чи варто малому бізнесу ставати ТОВ?» - «Бізнес і держава: хто кого контролює?» <i>Індивідуальна робота, самостійне виконання завдань.</i> Орієнтовна тематика індивідуальних завдань і досліджень: - Порівняльний аналіз організаційно-правових форм бізнесу в Україні. Учень досліджує 2–3 форми (ФОП, ТОВ, кооператив) і визначає оптимальну для різних видів діяльності. - Юридичні аспекти започаткування власної справи. Покроковий опис процедур реєстрації ФОП або ТОВ, вибір системи оподаткування, необхідні документи. - Відповідальність підприємців перед працівниками. Аналіз трудових відносин, оформлення найму, соціальних гарантій. - Використання електронних сервісів у бізнес-реєстрації. Дослідження сервісів «Дія», «e-Data», оцінка їх зручності та ефективності.
Учень (учениця): має уявлення про основні поняття поглибленого підприємницького менеджменту, його цілі та принципи [12 СЗО 4.6.2-1 П];	Тема 2. Підприємницький менеджмент Поглиблений підприємницький менеджмент. Стратегічне управління. Інноваційний	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт</i> з метою визначення як у компанії реалізуються функції планування, організації, мотивації, контролю, на тему:

знає ключові види менеджменту: стратегічний, фінансовий, маркетинговий, інноваційний, операційний [12 СЗО 4.6.1-1 П] розуміє методи податкового та ризикового планування, а також принципи оптимізації ресурсів підприємства [12 СЗО 4.9.1-1 П] здатний пропонувати стратегії підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства [12 СЗО 4.6.2-1 П] вміє використовувати дані та аналітичні інструменти для обґрунтованого прийняття управлінських рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П].	менеджмент. Фінансовий менеджмент. Маркетинговий менеджмент. Операційний менеджмент. Управління ризиками. Управління персоналом.	«Аналіз функцій менеджменту на прикладі реального бізнесу». Складання плану реалізації бізнес-ідеї (визначення цілей, завдань, ресурсів, термінів, відповідальних). <i>Виконання навчальних (мін)проектів:</i> «Я - менеджер власного бізнесу» з метою моделювання процесу управління стартапом: постановка цілей, делегування, прийняття рішень, оцінка результатів. «Командне управління в умовах невизначеності» з метою створення кейсу для групи, у якому треба знайти управлінське рішення в кризовій ситуації. «Мій ідеальний керівник»- розробка психологічного портрета сучасного лідера-підприємця. <i>Виконання дослідницького завдання з тематики:</i> Стилі керівництва та їхній вплив на ефективність бізнесу. Порівняння українських та міжнародних підходів до управління малим бізнесом. Дослідження моделей управління персоналом у стартапах. Гендерні аспекти менеджменту. Психологічні чинники ефективності управлінських команд. <i>Проведення тематичних дискусій / дискусійних платформ з орієнтовної тематики:</i> «Керівник чи лідер: у чому різниця?» «Мотивація працівників: контроль чи натхнення?» «Чи варто українським компаніям наслідувати західні моделі менеджменту?»
--	---	---

		<i>Робота в групах, парах з виконання завдань:</i> - «Нарада керівників відділів» - учні виконують ролі директорів, вирішують виробничу або фінансову проблему. - «Кризовий штаб»- симуляція управління компанією у період збою, форс-мажору, або втрати клієнтів. - «Інвестор і стартап»- підприємець презентує бізнес-ідею, інвестори ставлять запитання, обговорюють ризики. - «Мотиваційна зустріч»- керівник має мотивувати працівників до досягнення цілей у складних умовах. - «Бізнес-конфлікт»- розігрування конфліктної ситуації між керівником і працівником, пошук конструктивного рішення. <i>Проведення навчальних дебатів, орієнтовна тематика:</i> «Керівник має бути жорстким чи емпатичним?» «Чи замінить штучний інтелект менеджера?» <i>Індивідуальна робота, самостійне виконання завдань. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань і досліджень:</i> Порівняння автократичного, демократичного, ліберального стилів; аналіз прикладів успішних менеджерів. Формування психологічного портрету ефективного менеджера, дослідження лідерських якостей, навичок комунікації. Створення моделі системи мотивації для обраного типу бізнесу. Ключові компетентності підприємця-менеджера ХХІ століття.
Учень (учениця): має уявлення про бізнес-аналітику, її мету та роль у підприємницькому менеджменті [12 СЗО 4.6.2-1 П]; розуміє, як збирати та аналізувати дані для прийняття рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П];	Тема 3. Бізнес-аналітика та SWOT-аналіз Бізнес-аналітика як процес збору, аналізу та використання даних підприємства. Основні поняття (інформація про фінанси, продажі, клієнтів, ринок,	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт з орієнтовної тематики:</i>

знає складові SWOT-аналізу та їх призначення [12 СЗО 4.6.2-1 П]; вміє проводити простий SWOT-аналіз підприємства або проєкту [12 СЗО 4.6.2-1 П]; усвідомлює зв'язок між аналітикою та стратегічним плануванням [12 СЗО 4.6.1-1 П].	виробництво), аналіз даних, прогнозування. Прийняття рішень. Мета бізнес-аналітики. SWOT-аналіз, його складові, мета	- Проведення SWOT-аналізу власної бізнес-ідеї. Учні обирають бізнес-ідею (наприклад, кав'ярня, онлайн-магазин, еко-продукція) та створюють SWOT-таблицю. - Збір і аналіз ринкових даних. Використання відкритих статистичних джерел для визначення конкурентів, тенденцій ринку. - Візуалізація результатів аналітики. Робота з Google Sheets або Canva для створення інфографіки SWOT-аналізу. <i>Виконання навчальних проєктів:</i> - «SWOT-аналіз відомих брендів» – групи проводять аналіз таких компаній, як Apple, Nike або українських стартапів (Rozetka, Monobank). Проведення тематичних дискусій: - «Чи може бізнес бути успішним без аналізу ринку?» <i>Організація рольових ігор:</i> - «Підприємець та інвестор» - одна група презентує бізнес-ідею з SWOT-аналізом, інша оцінює перспективи інвестицій. <i>Дискусійні платформи та робота в групах</i> - Створення мікро-груп для порівняння SWOT-аналізів різних секторів (освіта, ІТ, аграрний бізнес, екотуризм). - Проведення онлайн-опитування серед учнів школи щодо популярних бізнес-ідей - аналіз результатів. <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту</i> «Розробка бізнес-плану із застосуванням SWOT-аналізу та елементів бізнес-аналітики» – Групова робота з презентацією результатів. – Оцінювання за критеріями: аналітичність, логіка, креативність, застосування цифрових інструментів.
---	---	---

		<i>Індивідуальні завдання для самостійної роботи</i> - Аналіз бізнес-ідеї за методом SWOT. Учень обирає власну або запропоновану вчителем бізнес-ідею (наприклад, доставка їжі, виготовлення еко-свічок, шкільне кафе) і складає SWOT-таблицю. - Визначення цільової аудиторії. Створи коротку характеристику потенційних клієнтів для обраного бізнесу: (вік, стать, інтереси; поведінкові особливості; основні потреби та мотивація).
Учень (учениця): має уявлення про лідерство та управління командою [12 СЗО 4.7.1-2 П]; знає ролі лідера та менеджера у команді [12 СЗО 4.7.1-2 П]; розуміє важливість мотивації та комунікації для ефективної роботи групи [12 СЗО 4.4.1-1 П]; вміє визначати стилі лідерства та їх вплив на команду [12 СЗО 4.7.1-2 П]; усвідомлює, як вирішувати конфлікти та сприяти розвитку команди [12 СЗО 4.7.1-2 П].	Тема 4. Лідерство та управління командою Управління командою. Основні поняття (лідер, менеджер, команда, мотивація, комунікація в команді, конфлікт у команді). Розвиток команди. Мета лідерства та управління командою. Забезпечення координації та взаємодії учасників. Підвищення мотивації та продуктивності команди. Створення позитивної атмосфери та корпоративної культури.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).

		<i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення власного стилю керівництва. Учні проходять короткий онлайн-тест (наприклад, «Який ти лідер?»). Аналізують результати та формують висновки про свої сильні сторони як лідера. - Моделювання команди мрії. Учні створюють структуру команди для реалізації шкільного проєкту (розподіл ролей: лідер, комунікатор, аналітик, виконавець). - Розв'язання конфліктних ситуацій у команді. Аналізують запропонований кейс (наприклад, «Двоє членів команди не дійшли згоди щодо завдань») і пропонують способи вирішення. <i>Виконання навчальних проєктів</i> - «Лідер XXI століття». Учні досліджують риси сучасного лідера (наприкладі бізнесу, спорту чи політики), створюють презентацію або мінівідео. - «Команда успіху». Створення і презентація моделі ефективної команди для реалізації навчального або соціального проєкту. - «Мій шлях до лідерства». Розробка персональної карти саморозвитку з урахуванням навичок комунікації, мотивації, управління часом. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Лідером народжуються чи стають?» - «Що важливіше: бути лідером чи командним гравцем?» - «Чи може бути кілька лідерів у команді?» <i>Рольові ігри</i> - «Конфлікт у команді». Відтворення реальної ситуації непорозуміння, пошук компромісу через рольову дискусію. <i>Організація дискусійних платформ та групова робота</i> - Груповий аналіз прикладів успішних лідерів в Україні. - Обговорення фільму або кейсу («Соціальна мережа», «The Founder» тощо).
--	--	---

		- Онлайн-опитування серед однокласників: «Хто для тебе лідер?» — узагальнення результатів. <i>Міні-дослідження:</i> - Вплив стилів лідерства на результативність команди. - Психологічні якості лідера шкільного колективу. <i>Індивідуальні завдання для учнів</i> - Міні-есе «Мій ідеальний лідер: яким він має бути». <i>Виконання підсумкового навчального проєкту «Лідер команди — стратег успіху».</i> Учні у групах розробляють і презентують короткий план розвитку шкільного проєкту, визначаючи ролі, мотивацію, методи управління. Критерії оцінювання: участь усіх членів, ефективність комунікації, креативність, відповідальність.
--	--	---

Розділ 2. Стартapi та інноваційне підприємництво

Учень (учениця): має уявлення про фінансування бізнесу та його роль у розвитку підприємства [12 СЗО 4.9.1-1 П]; знає основні джерела фінансування та їх відмінності [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє різницю між власним і залученим фінансуванням [12 СЗО 4.9.1-1 П]; вміє складати простий фінансовий план [12 СЗО 4.9.1-1 П]; усвідомлює ризики та переваги різних джерел фінансування [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 5. Фінансування бізнесу Капітал підприємства. Власне фінансування– гроші, вкладені власниками підприємства (стартовий капітал, додаткові внески). Залучене фінансування – кошти, отримані з зовнішніх джерел (кредити, позики, інвестиції). Інвестиції – вкладення коштів у розвиток бізнесу з метою отримання прибутку в майбутньому. Фінансові ресурси – грошові кошти та активи підприємства, що використовуються	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення стартового капіталу. Учні розраховують, скільки коштів потрібно для відкриття власної справи (наприклад, мінікав'ярні, handmade-майстерні, онлайн-магазину). - Пошук джерел фінансування. Аналізують варіанти фінансування (власні заощадження, банківський кредит, інвестор, гранти, краудфандинг). - Розрахунок прогнозу прибутку. Визначають можливий прибуток за 6 місяців роботи, враховуючи очікувані витрати й доходи.
---	---	--

	для забезпечення його діяльності. Кредитування бізнесу – надання грошей підприємству банками або фінансовими установами на певних умовах.	<i>Виконання навчальних проєктів</i> - «Мій перший інвестор». Створення презентації або відеопрезентації для залучення умовного інвестора. Учні готують короткий бізнес-план і презентують його перед класом. - «Грант на розвиток». Учні шукають реальні приклади грантових програм для молоді або малого бізнесу в Україні, готують коротку заявку на участь. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Що краще для бізнесу: кредит чи інвестор?» - «Чи реально відкрити бізнес без стартового капіталу?» - «Чи повинна держава фінансувати молодіжні стартапи?» <i>Рольові ігри</i> - «Підприємець та інвестор». Один учень презентує бізнес-план, інший грає роль інвестора, який ставить питання й оцінює ризики. - «Банк і позичальник». Учень готує заявку на кредит, обґрунтовує мету, суму, термін, забезпечення. - «Фінансовий комітет». Група учнів аналізує декілька бізнес-ідей і вирішує, у яку варто інвестувати кошти. <i>Дискусійні платформи та групова робота</i> - Обговорення реальних прикладів фінансування українських стартапів (Monobank, Prometheus, Reface). - Порівняння умов кредитів для підприємців у різних банках (за відкритими даними).
--	---	---

		<i>Проведення міні-дослідження:</i> - Роль краудфандингу в розвитку сучасного бізнесу. - Як фінансова грамотність впливає на успіх підприємця. - Порівняльний аналіз джерел фінансування в Україні та ЄС. Індивідуальні завдання для учнів: - Склади таблицю “Мої потенційні джерела фінансування” <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту «Фінансовий план шкільного бізнесу».</i> Учні створюють проєкт невеликого шкільного підприємства (наприклад, продаж сувенірів, еко-продуктів). Визначають бюджет, джерела фінансування, розподіл коштів, очікуваний прибуток.
Учень (учениця): має уявлення про бізнес-ідею та процес її реалізації [12 СЗО 4.6.2-1 П]; знає структуру бізнес-плану та його складові [12 СЗО 4.6.1-1 П]; розуміє важливість аналізу ринку та фінансового планування [12 СЗО 4.9.1-1 П]; вміє готувати презентацію бізнес-проєкту [12 СЗО 4.4.1-1 П]; здатний аргументовано захищати свій проєкт та відповідати на запитання [12 СЗО 4.4.1-1 П]; усвідомлює значення ризиків і способи їх мінімізації [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 6. Розробка та захист бізнес-проєктів Розробка бізнес-проєкту – це процес планування, створення та опису ідеї бізнесу, її організаційних, фінансових і маркетингових аспектів. Захист бізнес-проєкту – це представлення та обґрунтування ідеї перед потенційними інвесторами, керівництвом або аудиторією. Бізнес-ідея. Бізнес-план. Маркетинговий аналіз. Фінансовий план. Ризики бізнес-проєкту. Презентація бізнес-проєкту. Етапи розробки та захисту бізнес-проєкту (вибір ідеї, аналіз ринку та конкурентів, складання	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Структура бізнес-плану. Учні заповнюють шаблон бізнес-плану (назва, мета, продукт, ринок, ресурси, фінансування, очікувані результати). Обговорюють, що робить бізнес-план ефективним. Розробка бізнес-ідеї. Учні створюють власну бізнес-ідею (інноваційний продукт або послуга). Визначають цільову аудиторію. <i>Підготовка навчальних проєктів</i> «Соціальний бізнес». Розробка бізнес-ідеї, спрямованої на вирішення соціальної або екологічної проблеми. «Бізнес майбутнього». Проєктування стартапів, заснованих на технологіях (AI, екоенергія, біопакування). <i>Проведення тематичних дискусій:</i> «Яким має бути бізнес майбутнього?» «Що важливіше - ідея чи команда?»

	бізнес-плану, підготовка презентації, захист проекту). Логотип та бренд.	<i>Рольові ігри:</i> «Захист бізнес-плану». Одна група учнів виступає у ролі підприємців, а друга група у ролі інвесторів або журі. «Інвесторська панель». Імітація телешоу “Shark Tank” (Жорстка конкуренція): команди презентують ідеї; журі ставить запитання, обирає найкращий проект. <i>Дослідницькі завдання з орієнтовної тематики:</i> Приклади успішних молодіжних стартапів в Україні. <i>Робота у групах:</i> Розробка логотипу та бренду бізнес-ідеї. <i>Індивідуальні завдання:</i> Написати короткий опис своєї бізнес-ідеї (до 150 слів): назва, продукт, клієнт, унікальність, очікуваний прибуток.
Учень (учениця): має уявлення про цифрові інструменти для бізнесу та їхні функції [12 СЗО 4.6.2-1 П]; знає приклади основних платформ та сервісів (CRM, ERP, хмарні сервіси, e-commerce) [12 СЗО 4.6.1-1 П]; розуміє роль цифровізації у розвитку бізнесу та підвищенні ефективності [12 СЗО 4.6.2-1 П]; вміє пропонувати застосування цифрових інструментів для вирішення конкретних бізнес-завдань [12 СЗО 4.6.2-1 П]; усвідомлює важливість збору та аналізу даних для управлінських рішень [12 СЗО 4.11.1-1 П].	Тема 7. Цифрові інструменти для бізнесу Програми, платформи та сервіси, які допомагають підприємству автоматизувати процеси, аналізувати дані, управляти ресурсами та комунікувати з клієнтами за допомогою інформаційних технологій. Автоматизація бізнес-процесів. CRM-система. Онлайн-маркетинг. Електронна комерція (e-commerce). Бізнес-аналітика. Хмарні сервіси. Цифрова комунікація. Мета використання цифрових інструментів. Підвищення	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).

	ефективності управління бізнесом. Автоматизація рутинних процесів. Поліпшення взаємодії з клієнтами та партнерами. Зниження витрат та оптимізація ресурсів.	<i>Виконання практичних робіт:</i> - Огляд цифрових інструментів підприємця. Дослідити сервіси: Google Workspace, Canva, Trello, ChatGPT, Notion, Google Forms, Excel/Sheets. Визначити, які завдання кожен допомагає вирішувати (планування, комунікація, дизайн, маркетинг тощо). - Створення бізнес-презентації онлайн. Робота з Canva або Google Slides: створення мініпрезентації бізнес-ідеї. Відпрацювання візуального оформлення, логотипу, кольорової гами бренду. <i>Виконання навчальних проєктів</i> - «Цифрова візитка мого бізнесу». Створити односторінковий сайт-візитку з описом бізнес-ідеї. - «SMM-план для бізнесу». Розробити план публікацій у соціальних мережах (Instagram, TikTok, Telegram). Визначити цільову аудиторію, стиль візуалу, графік постів. <i>Проведення тематичних дискусій</i> - «Чи може бізнес вижити без цифрових технологій?» - «Які ризики існують у цифровому середовищі?» - «Штучний інтелект: загроза чи помічник підприємця?» <i>Рольові ігри:</i> - «ІТ-радники підприємця». Кожна група обирає реальний бізнес (кав'ярня, онлайн-магазин, служба доставки) і презентує, які цифрові рішення допоможуть покращити його роботу. - «Бюджет цифровізації». Учні мають обмежений бюджет (наприклад, 1000 дол. США) і вирішують, які інструменти купити (CRM, реклама, аналітика, сайт тощо). <i>Проведення дослідницьких завдань</i> - Дослідити, які програми найчастіше використовують українські малі підприємства. - З'ясувати, як цифровізація впливає на продажі малого бізнесу.
--	--	--

		<i>Робота в групах</i> - Аналіз конкурентів онлайн за допомогою пошуку й соціальних мереж. - Створення рекламного посту для Instagram. <i>Підготовка індивідуальних завдань:</i> - Проаналізувати один цифровий інструмент. Описати його переваги, недоліки, для чого він потрібен бізнесу. - Підготувати 3 запитання для дискусії «Цифровізація — нова бізнес-норма».
--	--	--

Розділ 3. Поглиблене фінансове планування

Учень (учениця): розуміє сутність складних фінансових інструментів і їх відмінність від базових продуктів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє деривативи (опціони, ф'ючерси, свопи) та пояснює їхнє призначення [12 СЗО 4.9.1-1 П]; має уявлення про структуровані продукти та їх можливості для інвесторів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; знає, що таке конвертовані облігації та як вони поєднують риси боргових і пайових інструментів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює роль кредитних деривативів (CDS) у страхуванні від дефолту [12 СЗО 4.9.1-1 П]; оцінює потенційні вигоди та ризики використання складних фінансових інструментів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади застосування складних фінансових інструментів у практиці інвестування [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Тема 8. Сучасні фінансові інструменти. Фінансові інструменти як способи зберігати, накопичувати, інвестувати або позичати гроші. Призначення фінансових інструментів. Банківські інструменти (депозит, поточний рахунок / картка). Кредитні інструменти. Кредитна картка. Інвестиційні інструменти (акції, облігації, інвестиційні фонди) . Цифрові фінансові інструменти (мобільний банкінг, оплата смартфоном (Apple Pay). Криптовалюти - цифрові гроші (Bitcoin, Ethereum).	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Огляд сучасних фінансових інструментів. Визначення понять: банківські продукти, депозити, кредити, цінні папери, інвестиції, криптовалюта, електронні гроші, мобільні банкінги. Коротка характеристика кожного інструменту (призначення, переваги, ризики). - Порівняння банківських послуг. Учні аналізують пропозиції двох українських банків (наприклад, Monobank, ПриватБанк) за параметрами: відсотки, умови кредитування, онлайн-сервіси. - Використання цифрових гаманців. Практична демонстрація роботи електронних платіжних систем (Google Pay, Apple Pay, PayPal, Revolut). Аналіз їхніх переваг і ризиків. <i>Виконання навчальних проєктів:</i> - «Фінансовий інструмент майбутнього». Учні створюють концепцію нового інноваційного фінансового сервісу (наприклад, додаток для молодіжних інвестицій або «розумний гаманець»). - «Мій інвестиційний план». Розробка короткого індивідуального плану інвестування.
---	--	---

		<i>Тематичні дискусії:</i> - «Чи варто інвестувати у криптовалюту?» - «Готівка чи електронні гроші: що безпечніше?» - «Яким буде банк майбутнього?» - «Чи всі сучасні фінансові інструменти доступні молоді?» <i>Рольові ігри:</i> - «Фінансовий радник». Учні діляться ролями: клієнт і фінансовий консультант. Завдання: підібрати оптимальний набір фінансових інструментів для конкретної ситуації (накопичення, навчання, стартап). - «Біржові інвестори». Імітація біржової гри: учні отримують уявні суми й «купають» акції компаній, стежать за змінами «ринку» (умовно або за реальними новинами). <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе: «Який фінансовий інструмент я використав би для власного бізнесу?» <i>Групові форми роботи:</i> - Підготовка міні-презентації про один фінансовий інструмент (ETF, криптовалюта, мікrokредит, стартап-фонд). <i>Міні-дослідження:</i> - Як змінилися фінансові звички українців у 2024–2025 роках? - Які цифрові банки стали найпопулярнішими серед молоді? - Як криптовалюти впливають на фінансову грамотність населення? - Чи впливає фінансова освіта на прийняття рішень про інвестування? <i>Підсумковий навчальний проєкт:</i> «Мій фінансовий портфель». Учень або група створює презентацію (у Canva, PowerPoint чи Google Slides), де демонструє: набір 3–5 фінансових інструментів, очікувану дохідність і ризики, рекомендації для інвестора-початківця.
Учень (учениця): розуміє сутність	Тема 9. Інвестування та	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз

інвестицій та відмінність між фінансовими й реальними капіталовкладеннями [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє основні види інвестицій: акції, облігації, нерухомість, бізнес-проекти [12 СЗО 4.9.1-1 П]; має уявлення про інвестиційні стратегії (довгострокове інвестування, диверсифікація, портфельне інвестування) [12 СЗО 4.9.1-1 П]; застосовує базові методи оцінки ефективності інвестицій (ROI, NPV, IRR) [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює принципи управління капіталом і вибору оптимальних проектів [12 СЗО 4.9.1-1 П]; оцінює інвестиційні ризики та очікувану прибутковість [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади успішних та ризикованих капіталовкладень [12 СЗО 4.9.1-1 П].	капіталовкладення Поняття «інвестиції». Чим відрізняються інвестиції від заощаджень. Види інвестицій. Фінансові (депозит; акції; облігації; інвестиційні фонди). Реальні (капіталовкладення): будівлі, обладнання; запуск нового виробництва; розвиток стартапу. Інтелектуальні: освіта, курси, навички. Капіталовкладення. Довгострокові вкладення у матеріальні активи; чим капіталовкладення відрізняються від звичайних витрат. Дохідність - скільки можна заробити. Ризик - ймовірність втратити гроші. Інвестиції та інфляція. Основні принципи розумного інвестування.	учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення понять «інвестиції» та «капіталовкладення». Обговорення різниці між ними: інвестиції як довгострокові вкладення капіталу з метою отримання прибутку; капіталовкладення як вкладення у виробництво чи основні засоби. Приклади з реального життя (бізнес, нерухомість, освіта, технології). - Класифікація інвестицій. Учні заповнюють таблицю видів інвестицій: реальні, інтелектуальні, венчурні, соціальні, державні, приватні. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Мій інвестиційний план». Розробка покрокового плану інвестування для досягнення конкретної мети (навчання, бізнес, подорож). - «Інвестування у себе». Визначення, як вкладення в освіту, здоров'я чи навички можуть підвищити майбутні доходи. - «Як залучити інвестора у стартап». Учні створюють короткий бізнес-пітч із аргументами, чому в їхній проєкт варто інвестувати. <i>Тематичні дискусії:</i> - «Куди краще вкладати гроші: у нерухомість чи стартап?» - «Інвестиції: ризик чи можливість?» - «Чи варто вкладати у криптовалюту?» <i>Рольові ігри</i> - «Я — інвестор». Один учень виступає в ролі інвестора, інші як представники стартапів. Завдання: переконати інвестора вкласти кошти саме у ваш проєкт. - «Фінансовий радник». Учень-консультант допомагає «клієнту» підібрати інвестиційний інструмент, враховуючи вік, бюджет, цілі, ризикованість.
--	---	---

		<i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе: «Куди б я інвестував 1000 доларів і чому?» - Кейс-завдання. У вас є вибір: вкласти кошти у бізнес-додаток, нерухомість або акції. Обґрунтуйте вибір. <i>Робота в групах:</i> - Аналіз реальних інвестиційних проєктів в Україні (зелені облігації, венчурні фонди, державні програми підтримки бізнесу). - Обговорення відео або статті про успішних інвесторів. - Створення «профілю інвестора» типологія ризикових, обережних, збалансованих інвесторів. <i>Проведення міні-дослідження:</i> - Які інвестиційні можливості є для молоді в Україні (2025–2026)? - Як змінюється структура інвестицій у світі (від традиційних до цифрових)? - Як держава підтримує інвестиції у бізнес? - Як штучний інтелект впливає на інвестування? <i>Підсумковий навчальний проєкт «Мій перший інвестиційний портфель».</i> Учень або група створює презентацію або інфографіку, де показує: обрані інструменти (депозит, акції, нерухомість тощо); очікуваний прибуток і ризики; мету інвестування; <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Форум ідей: «Куди варто інвестувати в Україні?»
Учень (учениця): має уявлення про сутність фінансових ризиків та їх вплив на діяльність підприємств і приватних осіб [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє основні види фінансових ризиків: кредитний, ринковий, валютний, операційний,	Тема 10. Фінансові ризики та страхування	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Визначення понять: «ризик», «страхування», «страховий випадок». Обговорення реальних прикладів ризиків (економічних, побутових, підприємницьких). Оцінювання рівня ризику у фінансовій ситуації. Учні аналізують декілька кейсів

інвестиційний [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює, у чому полягає ідентифікація, оцінка та контроль ризиків [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади методів зниження ризиків (диверсифікація, хеджування, страхування) [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розуміє роль страхування у зменшенні фінансових втрат [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє страхові продукти для бізнесу і приватних осіб [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади страхових випадків та їх значення для фінансової безпеки [12 СЗО 4.9.1-1 П].	Поняття фінансового ризику. Чому важливо управляти ризиком. Види фінансових ризиків. Особисті ризики (втрата роботи; хвороба; травма; непередбачені витрати). Майнові ризики (пошкодження житла; крадіжка майна; аварії). Ризики бізнесу (падіння попиту; зростання цін на сировину; помилки менеджменту, конкуренція). Інвестиційні ризики (падіння ціни акцій; банкрутство компанії; шахрайські схеми). Фінансово-ринкові ризики (інфляція; коливання курсу валют). Методи зниження фінансових ризиків. Фінансова подушка.Обачність в інтернеті. Страхування як захист від великих втрат. Основні види страхування. Особисте страхування (медичне страхування (лікування, операції); страхування від нещасних випадків; страхування життя). Майнове страхування (страхування квартири/будинку; страхування авто).	(наприклад: "Купівля акцій", "Кредит на бізнес", "Страхування авто") і визначають рівень ризику: низький, середній, високий. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> «Захист бізнесу від ризиків». Створити схему або інфографіку, як підприємець може зменшити фінансові ризики (страхування, резерви, планування). «Фінансовий щит родини». Розробити модель сімейного бюджету із включенням страхування життя, майна, авто, здоров'я. <i>Тематичні дискусії:</i> «Страхування - витрата чи інвестиція у безпеку?» «Фінансова обачність - риса сучасного підприємця?» «Чи має держава страхувати підприємців у кризові часи?» <i>Рольові ігри:</i> «Я - страховий агент». Учень презентує клієнту різні страхові продукти, пояснює переваги. «Страховий випадок». Група моделює ситуацію: пошкодження майна / ДТП / хвороба, визначає, як працює механізм страхових виплат. <i>Виконання індивідуальних завдань:</i> Мініесе: «Навіщо молоді потрібно знати про страхування?» <i>Робота в групах:</i> Аналіз страхових продуктів українських компаній (автострахування, туристичне, медичне, майнове). Розробка плакату «Як убезпечити свій бізнес від фінансових ризиків». Презентація «5 найбільших ризиків у житті сучасної людини». <i>Проведення міні-дослідження:</i> Які види страхування найпопулярніші в Україні (2024–2025 рр.)? Як підприємці мінімізують ризики в умовах нестабільності?
--	--	---

	Страховання бізнесу. Як працює страхування. Шахрайство у страхуванні. Критерії вибору страхової компанії.	<i>Підготовка підсумкового навчального проєкту: «Мій фінансовий захист: як я управляю ризиками». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: основні ризики у своєму житті або бізнесі; методи їх зменшення (страхування, резерви, планування); приклади реальних страхових продуктів.</i> <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> Онлайн-дебати: «Страховання - обов'язок чи право?» Дискусія: «Чи має держава компенсувати збитки від ризиків?»
Учень(учениця): розуміє сутність податкового планування та його значення для бізнесу і приватних осіб [12 СЗО 4.9.1-1 П]; розрізняє основні види податків і зборів, що впливають на фінансову діяльність [12 СЗО 4.9.1-1 П]; має уявлення про податкові пільги, відрахування та спеціальні режими оподаткування [12 СЗО 4.9.1-1 П]; пояснює взаємозв'язок податкового планування з інвестуванням і капіталовкладеннями [12 СЗО 4.9.1-1 П]; наводить приклади законних способів оптимізації податкових зобов'язань [12 СЗО 4.9.1-1 П]; уміє оцінювати вплив планування доходів і витрат на рівень оподаткування [12 СЗО 4.9.1-1 П]; усвідомлює важливість дотримання законодавчих вимог у сфері податків [12 СЗО 1.2.1-3 П].	Тема 11. Податкове планування. Податки і їх призначення. Податкове планування. Приклади Податкове планування для фізичної особи, бізнесу. Як обрати правильну систему оподаткування. Основні напрямки податкового планування. Вибір системи оподаткування. Облік доходів і витрат. Податкові пільги та знижки. Уникнення штрафів. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Єдиний соціальний внесок (ЄСВ). ПДВ (податок на додану вартість). Єдиний податок для ФОП. Акцизний податок. Короткий огляд місцевих податків.	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i>

		- Визначення основних понять: «податок», «податкова система», «податкове планування». Робота з термінами. Приклади податків в Україні (ПДФО, ПДВ, акциз, єдиний податок тощо) - Практичний кейс. Порівняти податкове навантаження для ФОП 2-ї та 3-ї групи. Визначити, який варіант вигідніший для бізнесу в сфері послуг. <i>Виконати навчальні проєкти:</i> - «Мій податковий календар». Розробити календар сплати податків для умовного малого бізнесу. - «Податки - ціна цивілізації». Створити інфографіку: як податки впливають на життя громади (освіта, дороги, медицина). <i>Тематичні дискусії:</i> - «Чи справедлива податкова система в Україні?» - «Малий бізнес і податки: партнерство чи боротьба?» - «Податкова культура — частина фінансової грамотності?» <i>Рольові ігри:</i> - «Податковий інспектор і підприємець». Учні моделюють діалог, де підприємець звітує перед податковою. - «Бюджетна рада громади». Групи розподіляють зібрані податки між сферами (освіта, медицина, інфраструктура) та аргументують рішення. - «Малий бізнес у податкових умовах». Групи обирають форму бізнесу (ФОП, ТОВ, фермерське господарство) і розробляють власну податкову модель. <i>Виконання індивідуального завдання:</i> Мініесе: «Чому чесна сплата податків - це вияв громадянської позиції?» <i>Робота в групах:</i> - Розробка <i>пам'ятки</i> для підприємця: «Як не забути про сплату податків». - Презентація: «На що йдуть податки в нашій громаді».
--	--	--

		<i>Проведення міні-дослідження:</i> - Які податкові пільги існують для малого бізнесу в Україні (2024–2025 рр.)? - Як цифрові сервіси (е-кабінет платника, Дія.Бізнес) допомагають у плануванні податків? <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Мій бізнес і податки». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: тип бізнесу і систему оподаткування; розрахунок основних податків; законні способи оптимізації податків. <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Форум «Податкова грамотність - запорука розвитку держави». - Онлайн-дебати: «Сплата податків-тягар чи обов'язок?» - Дискусія: «Як податкове планування впливає на конкурентоспроможність бізнесу?»
Розділ 4. Соціальна відповідальність та сталий розвиток		
Учень (учениця): розуміє, що таке підприємець та основні соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця [12 СЗО 4.6.1-1 П]; знаходить необхідну інформацію та відомості у відповідних законодавчих актах та в інтернеті [12 СЗО 4.11.1-1 П]; пояснює, який може бути психологічний клімат у колективі [12 СЗО 4.7.1-2 П]; знає, що таке ділова бесіда, порядок ведення ділових бесід, можливість конфліктних ситуацій та інструменти їх вирішення [12 СЗО 4.4.1-1 П].	Тема 12. Соціально-психологічні основи підприємництва Соціально-психологічні вимоги до сучасного підприємця. Фактори, які впливають на розвиток особистості підприємця. Поняття підприємницького колективу. Соціально-психологічний клімат підприємницького колективу. Основи ділових взаємовідносин у підприємстві. Взаємини в підприємницькому колективі(між керівником та підлеглими, між	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць).

	співробітниками, з партнерами, конкурентами). Ділова бесіда. Порядок ведення ділових бесід та їх особливості. Обставини, що впливають на характер бесіди. Поведінка в конфліктних ситуаціях. Причини виникнення конфліктних ситуацій. Порядок ведення телефонних переговорів. Моральність та етика підприємництва	<i>Виконання практичних робіт:</i> - Визначення ключових понять. Учні пояснюють терміни: <i>емоційний інтелект, стресостійкість, соціальний капітал</i>. Обговорення: «Які риси допомагають стати успішним підприємцем?» - Самодіагностика підприємницьких якостей. Учні визначають рівень ініціативності, відповідальності, ризикостійкості, комунікабельності. - Психологічний портрет підприємця. Створення інфографіки «Підприємець майбутнього: 10 ключових рис». - Роль соціального середовища у розвитку бізнесу. Учні аналізують, як родина, друзі, громада впливають на вибір професії та кар'єрні орієнтири. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Психологія успіху відомих підприємців». Дослідження мотивацій і рішень відомих українських або світових бізнесменів (на вибір). <i>Тематичні дискусії:</i> - «Підприємець - це покликання чи навичка?» - «Соціальна відповідальність як частина сучасного підприємництва». <i>Рольові ігри:</i> - «Я - підприємець, ти - інвестор». Учні презентують бізнес-ідеї, демонструючи комунікативні та психологічні навички. - «Емпатія в бізнесі». Рольова гра, де учні повинні зрозуміти позицію клієнта або партнера й знайти взаємовигідне рішення. <i>Виконання індивідуальні завдання:</i> «Яким я бачу себе як підприємця через 10 років». <i>Робота в групах:</i> - створення «Психологічного портрету команди мрії».
--	--	--

		- Аналіз фільму або відео про успішного підприємця з погляду психології - Колективне моделювання типів поведінки в конфліктних ситуаціях. <i>Міні-дослідження:</i> Як стрес впливає на прийняття підприємницьких рішень? Чому психологічна культура підприємця важлива для успіху бізнесу? Які мотиваційні чинники стимулюють підприємницьку активність молоді в Україні? <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Мій шлях підприємця: психологічний аспект». Учні створюють презентацію або буклет, де показують: свої особисті якості, що допомагають у підприємстві; зони розвитку (комунікація, лідерство, управління емоціями); план дій із самовдосконалення. <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> «Ментальне здоров'я та бізнес: як поєднати?», «Роль підприємницької культури у формуванні нації успішних людей».
Учень (учениця) має: має уявлення про соціально відповідальний бізнес, його цілі та принципи [12 СЗО 4.10.1-1 П]; знає приклади соціальної відповідальності компаній в Україні та світі [12 СЗО 4.10.1-1 П]; розуміє важливість етики, екології та соціальних проєктів для сучасного бізнесу [12 СЗО 4.8.1-1 П]; вміє оцінювати діяльність підприємства з точки зору соціальної відповідальності [12 СЗО 4.10.1-1 П]; усвідомлює, як бізнес може впливати на	Тема 13. Соціально відповідальний бізнес. Основні принципи соціально відповідального бізнесу. Екологічна свідомість. Захист прав працівників. Форми соціальної відповідальності бізнесу. Приклади соціально відповідального бізнесу. Бізнеси, що підтримують благодійні проєкти, школи чи лікарні. Виробники, які гарантують чисті технології та безпечні товари. Фірми, які створюють	Фронтальна форма навчання: слухання пояснень учителя (учительки), аналіз учнями (ученицями) висловлювань інших учнів (учениць). <i>Виконання практичних робіт:</i> Визначення основних понять: Учні працюють із поняттями соціальна відповідальність, сталий розвиток, корпоративна етика, благодійність, волонтерство, екоініціатива. – Обговорення: «Чому бізнес має бути соціально відповідальним?» Кейс-аналіз: – Аналіз прикладів українських компаній, що впроваджують принципи СВБ (наприклад, Нова пошта, АТБ, Rozetka). – Обговорення: «Які вигоди отримує бізнес від соціальної відповідальності?»

суспільство та довкілля позитивно [12 СЗО 4.10.1-1 П].	інклюзивне середовище для працівників.	<i>Проведення мінідослідження:</i> – Учні знаходять інформацію про 1 українську компанію, яка реалізує соціальні ініціативи, і коротко презентують результати. <i>Підготовка навчальних проєктів:</i> - «Соціальна ініціатива нашої школи». Розробити ідею шкільного соціального проєкту (наприклад, збір макулатури, допомога притулку, екофлешмоб). - «Бізнес, який змінює світ». Учні досліджують приклади компаній, що поєднують прибуток і соціальну місію (соціальні підприємства). - «Моє бачення соціально відповідального бізнесу». Створити презентацію або постер із власним баченням місії бізнесу для суспільства. <i>Тематичні дискусії:</i> - «Чи повинен бізнес займатися благодійністю?» - «Соціальна відповідальність - це витрати чи інвестиції?» - «Хто більше відповідальний перед суспільством: держава чи бізнес?» - «Чи може маленький бізнес бути соціально відповідальним?» <i>Рольові ігри:</i> - «Порада директору». Учні в ролі PR-команди радять керівнику, які соціальні ініціативи покращать імідж компанії. - «Бізнес і громада». Ситуаційна гра: компанія планує будівництво підприємства - обговорюються екологічні, соціальні, економічні наслідки. - «Публічний звіт соціально відповідального бізнесу». Учні готують коротку презентацію.
---	---	--

		<i>Виконання індивідуальних завдань:</i> - Мініесе «Як соціальна відповідальність впливає на успіх компанії?» - Кейс. «Уявіть, що ви власник кав'ярні. Придумайте 3 способи зробити її соціально відповідальною». <i>Робота в групах:</i> - розробка етичного кодексу компанії. - аналіз успішних кейсів соціальних стартапів в Україні. <i>Проведення міні-дослідження:</i> - Як українські підприємства реалізують політику сталого розвитку? - Як соціально відповідальний бізнес впливає на довкілля? <i>Підготовка підсумкового навчального проєкту:</i> «Соціальна відповідальність - мій вибір». Учні створюють мультимедійну презентацію або буклет, де показують: що означає соціально відповідальний бізнес; розглядають приклади компаній, що реалізують СВБ; власні ідеї соціального внеску у громаду; <i>Тематичні дискусійні платформи:</i> - Онлайн-дебати: «Соціальна відповідальність - майбутнє бізнесу?» - Форум: «Етика підприємництва в епоху прибутку» - Панельна дискусія: «Як молодь може впливати на соціальні ініціативи бізнесу?»
--	--	--

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» має бути орієнтовано на вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти та спрямовано на перевірку ключових компетентностей та обов'язкових результатів навчання, які передбачають, що учень повинен вміти:

обґрунтовувати важливість усвідомленого ставлення до власного освітньо-професійного розвитку [12 СЗО 1.1.1-1 П];

демонструвати лідерську позицію та брати відповідальність у прийнятті рішень [12 СЗО 1.1.1-2 П];

втілювати оптимальні стратегії відповідальної поведінки для забезпечення особистого та суспільного добробуту [12 СЗО 1.1.2];

відповідально виконувати обов'язки у межах навчальної, проектної та волонтерської діяльності [12 СЗО 1.1.2-3 П];

обстоювати права свої та інших осіб шляхом звернення до відповідних органів [12 СЗО 1.2.1-1 П];

аналізувати документи, що гарантують права та обов'язки громадян, та застосовувати їх у практичних ситуаціях [12 СЗО 1.2.1-3 П];

аналізувати ситуації із захисту інтересів осіб, враховуючи нормативно-правову базу [12 СЗО 1.2.2-1 П];

обґрунтовувати значення готовності до захисту незалежності та територіальної цілісності України [12 СЗО 1.1.2-4 П];

активно шукати, порівнювати та оцінювати різні джерела інформації [12 СЗО 3.1.1-1 П];

розуміти роль рішень органів влади для збереження індивідуального та колективного здоров'я [12 СЗО 3.4.1-1 П];

демонструвати вміння самопрезентації та ефективної комунікації під час співбесіди та ділової комунікації [12 СЗО 4.4.1-1 П];

досліджувати та поширювати науково обґрунтовані знання щодо безпечної та відповідальної поведінки [12 СЗО 1.1.2-2 П];

поширювати користь поведінки, вільної від дискримінації, стереотипів та упереджень [12 СЗО 4.8.1-1 П];

пояснювати, що діяльність із створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво) [12 СЗО 4.6.1-1 П];

досліджувати можливості для перетворення ідей в особисту, соціальну і професійну діяльність [12 СЗО 4.6.2-1 П];

досліджувати різні моделі створення команд та командної роботи [12 СЗО 4.7.1-2 П];

розуміти сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П];

ініціювати та реалізовувати добродійні проекти для забезпечення здоров'я, безпеки та добробуту [12 СЗО 4.10.1-1 П];

аналізувати та ухвалювати рішення щодо власного освітньо-професійного розвитку та кар'єри [12 СЗО 4.11.1-1 П];

досліджувати локальний ринок праці [12 СЗО 4.11.1-2 П].

Вивчення курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» передбачає два види контролю:

поточний - під час вивчення теми (міні-тести (Google Forms), усні відповіді, робота з кейсами, аналіз фінансових ситуацій, виконання практичних завдань (електронний бюджет, розрахунки), рольові ігри («інвестор–підприємець»), робочі аркуші, чек-листи, оцінювання командної роботи). Поточне оцінювання дозволяє відстежити прогрес і дає змогу коригувати навчальну траєкторію.

підсумковий - наприкінці вивчення розділу або теми (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо).

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» здійснюється із застосуванням різних підходів:

Формальне оцінювання - передбачає фіксацію рівня досягнень учнів за визначеними критеріями та показниками успішності. Воно здійснюється у формі тестування, усних та письмових перевірок, виконання практичних і проектних завдань.

Формувальне оцінювання - проводиться протягом усього процесу навчання з метою підтримки учня, коригування освітньої траєкторії, стимулювання мотивації та саморозвитку. Використовуються усні коментарі, зворотний зв'язок, чек-листи досягнень. Здійснюється з метою підтримки мотивації і розвитку рефлексії.

Самооцінювання - учні аналізують власний прогрес, визначають труднощі та успіхи, планують подальші кроки навчання. Для цього можуть використовуватися анкети, рефлексивні щоденники, картки самоаналізу.

Взаємооцінювання - проводиться під час групових або парних форм роботи. Учні оцінюють внесок однокласників у спільну діяльність, дотримання правил командної роботи, креативність і відповідальність.

Комплексне оцінювання проектної діяльності - враховує як кінцевий результат (якість виконаного завдання), так і процес роботи (співпраця, дослідження, застосування цифрових інструментів).

Оцінюючи результати навчальної діяльності учнів з інтегрованого курсу «Підприємництво і фінансова грамотність», необхідно враховувати рівень засвоєння учнями теоретичних знань, сформованості в них практичних умінь, досвід дослідницької та творчої діяльності.

Оцінювання має бути різнорівневим і різноаспектним, включати формальне оцінювання, елементи формувального підходу, а також самооцінювання та взаємооцінювання учнів, що сприяє розвитку рефлексії, відповідальності та навичок співпраці.

Оцінювання результатів навчання (Основний рівень).

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» на основному рівні спрямоване на перевірку базових компетентностей та обов'язкових результатів навчання, передбачених Державним стандартом. Учень повинен вміти:

- обґрунтовувати важливість усвідомленого ставлення до власного освітньо-професійного розвитку [12 СЗО 1.1.1-1 П];
- відповідально виконувати обов'язки у межах навчальної, проектної та волонтерської діяльності [12 СЗО 1.1.2-3 П];
- обстоювати права свої та інших осіб шляхом звернення до відповідних органів [12 СЗО 1.2.1-1 П];
- аналізувати документи, що гарантують права та обов'язки громадян, та застосовувати їх у практичних ситуаціях [12 СЗО 1.2.1-3 П];
- розуміти роль рішень органів влади для збереження індивідуального та колективного здоров'я [12 СЗО 3.4.1-1 П];
- пояснювати, що діяльність із створення цінності може набувати різних форм (бізнес, соціальне підприємництво) [12 СЗО 4.6.1-1 П];

- розуміти сутність підприємництва, фінансового планування та бюджету [12 СЗО 4.9.1-1 П].

Форми контролю передбачають поточний контроль: усні відповіді, міні-тести (Google Forms); виконання простих практичних завдань (графіки, діаграми, базові розрахунки); рольові ігри та робота з кейсами; робочі аркуші та чек-листи. **Підсумковий контроль:** письмові роботи, тести; невеликі презентації або міні-проєкти; бесіди та усні відповіді.

Підходи до оцінювання визначаються як формальне оцінювання: фіксація рівня знань та практичних умінь через тести, письмові та усні роботи, прості практичні завдання; формувальне оцінювання: підтримка учня, мотивація, корекція навчальної траєкторії, усні коментарі, чек-листи; самооцінювання: учні оцінюють власний прогрес і визначають труднощі через анкети, щоденники чи картки самоаналізу; взаємооцінювання: у парних та групових формах роботи оцінюється внесок однокласників, дотримання правил командної роботи.

Оцінювання на основному рівні спрямоване на розвиток базових практичних умінь, відповідальності, співпраці та рефлексії. Завдання та форми контролю можуть коригуватися вчителем залежно від підготовки класу та матеріально-технічного забезпечення.

Засоби навчання.

Учитель здійснює вибір засобів навчання залежно від видів навчальної діяльності. Для успішного опанування учнями інтегрованого курсу доцільно використовувати кабінет інформатики (під час виконання практичних робіт та навчальних проєктів), кабінет з мультимедією чи мультитачем або з мультимедійним проєктором чи інтерактивною дошкою (під час вивчення нового матеріалу та виконання інтерактивних вправ).

Обов'язкові мінімальні ресурси для реалізації профільності: комп'ютер або планшет із доступом до Інтернету, Google Workspace або Microsoft Office 365 (таблиці, документи, презентації), інструменти для створення бізнес-моделей (мінімум: Canva або Google Docs), доступ до відкритих навчальних кейсів (PDF/Google Drive), платформа для командної роботи (Google Classroom).

Використані джерела:

1. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Методичні рекомендації щодо створення модельних навчальних програм для 5–9 класів / Міністерство освіти і науки України. 21.03.2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/03/25/metod.pdf>
4. Методичні рекомендації щодо викладання предметів та курсів (навчально-методичні матеріали МОН). URL: https://znayshov.com/FR/36438/metod_rekom_Chern_2024_2025-79-88.pdf
5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів» від 19.02.2021 № 235. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про модельну навчальну програму “Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи”» від 24.12.2024 № 1787. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/pidpryyemn-finans-hram-8-9-kl-kuznyetsova-ta-in-30-12-2024.pdf>
7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» від 19.02.2024 № 198. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-standartu-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-zi-spetsialnosti-076-pidpryyemnitsstvo-totorgivlya-ta-birzova-diyalnist>
8. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів» від 09.08.2024 № 1120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1120729-24>
9. Наказ МОН «Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році» від 30.08.2024 № 1.1/15776-24. URL:

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>

10. Навчальні програми для 10–11 класів : «Фінансова грамотність» (вибірково-обов'язковий предмет). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi-dlya-10-11-klasiv>
11. Навчальні матеріали «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?» для учнів 10–11 класів / МОН. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/navchalni-materiali-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki/navchalni-materiali-finansova-gramotnist-finansi-shcho-chomu-yak-dlya-uchniv-10-11-klasiv>
12. Підприємництво. Основні риси підприємця : відеоурок. URL: <https://www.youtube.com>
13. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : постанова КМУ від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
14. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX#Text>
15. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
16. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
17. «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи» / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
18. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року» від 14.12.2016 № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
19. Додаток 15 до Методичних рекомендацій «Економіка. Підприємництво та фінансова грамотність» для 10–11 класів. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.15.ekonomika.pidpryyemytstvo.ta.finansova.hramotnist.20.08.2022.pdf>
20. Електронні версії посібників курсу «Фінансова грамотність». Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist/elektronni-versiyi-posibnikiv-spetskursu/>

Рекомендована література:

1. Годін С. Фіолетова корова. Як створити бізнес, який помітять / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2020. 224 с.
2. Грант А. Думай інакше. Як нестандартні ідеї змінюють світ / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2021. 368 с.
3. Дакворт А. Нескорені: сила пристрасті та наполегливості / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2021. 352 с.
4. Денніс Ф. Як стати багатим / пер. з англ. Лондон : Ebury Press, 2011. 272 с.
5. Крістенсен К. Дилема інноватора / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.
6. Кійосакі Р. Багатий тато, бідний тато / пер. з англ. Харків : Vivat, 2020. 192 с.
7. Піс Е. Стартап без помилок / пер. з англ. Харків : Vivat, 2019. 592 с.
8. Синек С. Почни з «Чому». Як великі лідери надихають діяти / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2021. 256 с.
9. Харарі Ю. Н. 21 урок для XXI століття / пер. з англ. Київ : BookShelf, 2022. 416 с.
10. Хілл Н. Думай і багатій (адаптоване видання для молоді) / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2021. 320 с.

Електронні ресурси та онлайн-курси:

1. EdEra. Курс «Як керувати власними фінансами». URL: <https://www.ed-era.com>
2. UNDP Ukraine. «Соціально відповідальний бізнес». URL: <https://www.undp.org/ukraine>
3. Google Digital Workshop. Digital-інструменти для підприємців. URL: <https://learndigital.withgoogle.com>
4. Міністерство цифрової трансформації України. «Дія.Освіта». URL: <https://osvita.diia.gov.ua>
5. Entrepreneurship for Schoolers. URL: <https://osvita.diia.gov.ua>
6. UNITED – бізнес-школа для підлітків. URL: <https://www.youtube.com>
7. 10 financial tips for Ukrainian teenagers. URL: <https://www.youtube.com>
8. Фінансова грамотність для підлітків / Бізнес-план. URL: <https://www.youtube.com>
9. Global Money Week – відеоуроки НБУ. URL: <https://globalmoneyweek.org>
10. Фінграмотність: Управління ризиками. URL: <https://www.youtube.com>

- 11.iCan School. Фінансова грамотність для підлітків. URL: <https://www.youtube.com>
- 12.Підприємництво: основні риси підприємця. URL: <https://www.youtube.com>
- 13.Соціальна відповідальність бізнесу та правовий захист підприємців. URL: <https://www.youtube.com>
- 14.Міжнародні фінансові симулятори - Фінансова грамотність нового покоління (Бюджетування, Інвестування, Страхування, Оподаткування) «NGPF Simulators»
https://www.ngpf.org/arcade/?utm_source
https://www.ngpf.org/curriculum/budgeting/?utm_source
https://www.ngpf.org/curriculum/investing/?utm_source
- 15.Canva Business Tools (BMC, Pitch Deck) створення бізнес-моделей та презентацій <https://www.canva.com/graphs/business-model-canvas/?utm>
- 16.Google Sheets для фінансового планування (бюджет, cashflow, SWOT-аналітика). <https://docs.google.com/spreadsheets/u/0/?ftv>
<https://docs.google.com/spreadsheets/u/0/?ftv>
- 17.EcoFootprint Calculator (калькулятор екологічного сліду) ресурс для теми сталого розвитку <https://www.footprintcalculator.org/?utm>